

ELŐFIZETÉSI ARAK:

A kiadóhivatalban átvéve:
 Egész évre ..... 16 kor.
 Negyedévre ..... 4 "
 Helyben háshoz hozva:
 Egész évre ..... 20 kor.
 Negyedévre ..... 5 "
 Vidékre postán szállítva:
 Egész évre ..... 24 kor.
 Negyedévre ..... 6 "

TISZÁNTÚL

POLITIKAI NAPILAP

Megjelenik minden nap a hétévi és
 ünnep utáni napok kivételével.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
 Nagyvárad, Apáczai-utca 3.

A szerkesztőség kérésre visszavásárolja
 vagy megvásárolja nem vállalkozik.

Előfizetések és hirdetések a
 kiadóhivatalhoz intézendők.

Egyes szám ára 8 fillér.

A XI. katolikus nagygyűlés

— Első nap. —

Évről évre impozánsabbá válik az országos kath. nagygyűlés, oly nagy tömegekben vesz azon részt a magyarországi kath. közönség, hogy immár Budapest legnagyobb helyiségében a Vigadóban sem férnek el.

Örvendetes jele ez az ébredésnek. De ennek tovább és tovább csak haladnia s nemcsak egyszer egy évben nyilvánulnia, hanem a szervezetek révén állandó organizmusnak kell lennie s a közvéleményre olyan hatást gyakorolnia, amelyen a hazai katolicizmust tagjainak számánál s ősi, alkotmányunkban biztosított jogainál fogva megilleti. Míg ezt el nem érjük, addig nem szabad megszűnnie a szervezkedés nagy munkájának.

Összetartásban az erő.

Katolikusok tömörüljétek!

*

Vasárnap kezdte meg három napra tervezett tarácsozását a XI. Katolikus Nagygyűlés, melynek részletes lefolyásáról alábbi tudósításunk számol be.

A belvárosi templomban tartott *Veni Sancte* után, melyen *Zichy Gyula* pécsi püspök pontifikált, a Vigadóban gyülekezett a közönség.

Az I. nyilvános (megnyitó) ülés

A katolikus nagygyűlések évről-évre a mind szűkebbnek bizonyuló Vigadó termeiben folynak le. A mostani XI. nagygyűlés ismét tanúbizonyságot tett arról, hogy a magyar katolikusok évenkénti országgyűlését a fővárosi Vigadó termeiben már nem lehet megtartani.

A mostani nagygyűlés megnyitó ülése vasárnap délelőtt 11 órakor kezdődött. Már jóval 10 óra előtt kezdett a pápai és nemzeti lobogókkal díszített Vigadó népesedni. Tizenegy órára teljesen megtelt a Vigadó nagyterme, ugyszintén a melléktermek és a karzatok.

A vörös drapériás emelvényen foglaltak helyet a nagygyűlés előkelőségei.

Ott voltak a püspöki kar tagjai közül: Csernoch János kalocsai érsek, Balás Lajos rosznyói, gróf Batthyány Vilmos nyitrai, Boromisza Tibor szatmári, gróf Csáky Károly váci, Fischer Colbrice Ágost kassai, Glattfelder Gyula csanádi, Hosszu Vazul lugosi gör. kath., gróf Majláth Gusztáv Károly erdélyi, Radnai Farkas besztecebényai, gróf Széchényi Miklós nagyváradi, Radu Demeter nagyváradi gör. kath., gróf Zichy Gyula pécsi püspök és Hajdu Tibor pannonhalmi főpát, a nagygyűlés védői. A nagygyűlés díszes népszerűségéből megjelentek: gróf Zichy János vallás és közoktatásügyi miniszter, gróf Apponyi Albert és Csekolics Endre

v. b. t. tanácsosok, gróf Zichy Rafael, gróf Batthyány László, gróf Széchényi Emil, gróf Somssich Béla, gróf Széchényi Andor Pál, gróf Seher-Thoss Béla, gróf Dessewffy Emil, báró Gerliczy Ferenc, báró Forster Jenő, báró Landorff Géza, Molnár János és Gieswein Sándor prelátusok, Frey János, Simonyi-Semadam Sándor, Szűllő Géza, Szébeny Antal, Ince Domokos, Huszár Károly, Polónyi Géza, Steiner Ferenc, Mikosevics Kanut, Haller István, Förster Aurél, Dessewffy Aurél orsz. képviselők. Az emelvényen foglaltak még helyet a következő egyházi előkelőségek: Dr Köhl Medárd és *Fetszer* Antal felszentelt püspökök, *Takács* Menyhért jászói prépost, Burány Gergely csornai prépost, Andor György prelátus, Lakatos Ottó minorita rendfőnök, Bus Jakab Jézus-társasági provinciális, Nemes Antal, Kantor Károly, Stieler Vince prelátusok, Rostaházy Kálmán krisztinavárosi plébános, Rada István veszprémi kanonok, Benkő István szatmári kanonok, Hehelein Károly szatmári nagyprépost, Simon György veszprémi kanonok, Horváth János ceglédi és Kincs István kőszegi apátplébánosok, *Kollányi* Ferenc jáki apát, gróf *Miklós* János főesperes, Horváth Győző kalocsai kanonok, Varázségi Béla prépost plébános, Jaczkovics Mihály hajdudorogi püspöki kúrhelynök, Kayzer Lajos makói prépost-plébános, Békefy Remig, Mihályfi Akos, Hanuy Ferenc, Kiss János, Lukesics József egyetemi tanárok, Heller Iván apátplébános, Ernst Sándor pápai kamarás, Berkes Ottó premontrai igazgató, Révay Tibor érseki titkár.

A világi előkelőségek közül még voltak: Betegh Miklós főispán, Concha Győző, Sághy Gyula, Timon János, Reiner János egyetemi tanárok, Kovách Gyula miniszteri tanácsos, Buzáth Ferenc, volt orsz. képviselő, Maxincák Gyula jogakadémiai tanár, Erdődi Béla főigazgató, Szölgényi Ferenc a Ferenc József intézet kormányzója, Steiner György miniszteri titkár, Zlinszky János, Bonta Károly, Moldoványi Gyula, Mócsy István, Nemestóti Szabó Albert, Baránszky Gyula ügyvédek, Ember Károly igazgató, Ruffy Pál miniszteri tanácsos, Kozmutza Béla főorvos, Glattfelder Jakab kocsigyáros, Bartakovics Antal, Strausz István, Neusser Antal stb.

Teljesen megteltek a Vigadó termei, amikor felhangzott az orgona, amelyen Huckl N. Lajos országos énekelőgyűlés a Hymnust intonálta, amelyet a nagyközönség állva énekelt el.

Ezután gróf *Majláth* György v. b. t. t., a következő beszéddel nyitotta meg a nagygyűlést:

Az elnöki megnyitó.

Dicsértessék az Ur Jézus Krisztus! M. t. Katolikus Nagygyűlés! Megilletődéssel nézek végig a hatalmas gyülekezeten, melyet egy azon hit, felfogás, nézet és törekvés gyűjt évenként táborba, ahol végig küzdött harcok eseményeiről adnak számot és a megvívandó küzdelmek terveiről kérnek egymástól tanácsot. Bár a halacs némi jelei mutatkoznak, be kell látnunk — ugymond — hogy még hosszú utat kell járunk addig, amíg a hagyományainkon s aktuális igazságaink szilárd talaján emelkedő hitünket elfoglalhatjuk. S éppen azért, mert

szunnyadó erőnk ébredezni kezd, hatványozottan növekszik azok száma, akik önző törekvésük gátját abban az örökéletű eszmében látják, mely az Anyaszentegyház első követ lerakta és tüneményes épületét létrehozta. Mint buja földben a gyom, úgy keletkeznek különböző világtelfogások, melyek az igazság látszatának csillogó fényével igyekeznek meghódítani az emberek millióit. S minthogy céljuk elérésére minden fegyver jó nekik, állandó éber figyelemmel, mindenkor harcra készen kell mindnyájunknak állania, ha eredményeinket megtartani s újabbakat elérni akarunk.

Majd visszapillantást vet a X. Katolikus Nagygyűlés óta történetekre. Az ott hozott határozatok végrehajtására, mely nehéz feladatra az Országos Katolikus Szövetség vállalkozott. Az ifjusági egyesületek szaporítása, fejlesztése, egy közös szervezetbe való tömörítése volt az Országos Kath. Szövetség egyik nagy eredményes munkája. Ezt kiegészíti egy másik akció: a közép- és felsőbb iskolai ifjuság részére alapított kollégiumok és nevelő intézetek létesítése.

Ez utóbbiakra hárul az iskolák által gyakran elhanyagolt vagy másodrendű fontosságúnak tekintett nevelés. A Kath. Népszövetség előrenyomulásának örvendetes ténye szintén egyik nagy erőforrása a keresztény felfogás széles rétegben való megszilárdításának. A társadalmi életünknek ugyszólván minden téren való megnyilatkozását átölelő intézményekről szólva, szinte önkénytelenül jutunk ahhoz a tételhez, mely minden eredménynek alapját képezi.

Bár hova tekintünk a mai kor működési területén, lázas törekvést látunk mindenütt a külön-külön nézeti tényezők összehozására. Az élet minden fázisában módot keresnek arra, hogy a közös működésben rejtlő erőt minél magasabbra fokozzák. Munkakör, életkor nem, vallás stb. szerint látjuk tömörülni az embereket, felismerve az összetett erő fokozott hatásának igazságát.

Hatalmas lépéssel jutnak előre, akik az egyéni szétforgácsolódás, vagy épen az egyéni torzszaldodás helyett energiájukat egyesítve igyekeznek kitűzött céljaik elérésére. Ahol a közös munka gyorsan ható ereje termékenyíti a talajt, ott a gyümölcsöt hozó fák egész erdeje nő ki. Ez az egyetlen igazság, amit legjobban ellenségeinktől tanulhatunk el. Az összetartás mindent legyőző hatalmas ereje tudott részt ötni azokon a sorokon, melyeknek eltávolodását még a széthúzás centrifugális ereje is elősegítette.

A jövő működésnek alapfeltétele az egymást megértés, mely fokozottan képes fejleszteni a haladás mértékét és hatványozottan tudja létrehozni azokat az eredményeket, amelyekre igazságainkból folyóan joggal számíthatunk.

Ha egymást megtudjuk érteni, elérkezünk ahhoz a ponthoz, ahol mindnyájunk gondolkozása ugyanannak az eszmének szolgálatában találkozik s mindnyájunk ereje ugyanannak a célnak elérésére összefut. Ebből fog támadni a gondolkozásnak és felfogásnak fegyelmezett-

Valódi Perzsa és Szmirna-szőnyegeket legolcsóbb árban kaphatók

Haas Fülöp és Fiai cég RIMANÓCZY-PALOTA.

Szőnyeg, függöny óriási választékban.

sége, amit egyszerűen katolikus gondolkodásnak nevezett s amely azon helyzetben azonos célokra való törekvést eredményez. Ennek megvalósítása képezze mindnyájunk feladatát és ennek reménye vezesse be működését a XI. Kath. Nagygyűlésnek, melyet ezennel megnyitottunk nyilvánítok.

A megalakulás.

A megnyitó beszéd után, melyet gyakran szakított félbe a tetszés zaja, amelyet percekig tartó éljenzés és taps követett, dr. Zsembery István, az Országos Katolikus Szövetség ügyvezető alelnöke előterjesztette a nagygyűlés védnöki és díszelőnöki karának névsorát. Az ezen nevekkel felhangzó éljen valóságos elemi erővel tört ki, amikor dr. Prokászka Otokár neve hangzott fel, a közönség percekig tartó tapsviharral és éljenzéssel üdvözölte a kedvelt papifejedelmet. Hasonló erővel tört ki a tetszészaj báró Barkócsy Sándor miniszteri tanácsos nevének említésénél és ugyanilyen óvációban részesültek a jelenlevő gróf Zichy János miniszter és gróf Apponyi Albert, valamint a távollevő gróf Zichy Nándor és Aladár gróf is. A nagygyűlés vezetősége az Országos Katolikus Szövetség elnöksége s így alelnökei lettek: Boromisza Tibor, Esterházy Móric gróf, Giesswein Sándor dr., Kántor Károly, Mattyasovszky Lajos, Várady L. Arpád, Zlinszky János dr., Zsembery István ügyvivő alelnök, Hindy Zoltán igazgató.

Gróf Majláth György elnök bejelentette, hogy gróf Zichy Aladárt megjelenésében és előadás megtartásában betegsége gátolja. Helyette gróf Majláth G. Károly erdélyi püspök tartott rövid előadást a *pápáról és királyról*. A beszédet a következőkben adjuk:

Majláth püspök beszéde.

»Pápa és király.«

Mélyen tisztelt Nagygyűlés! Zichy Aladár gróf az én tisztelt barátom, akinek most beszédet kellett volna tartania, megbetegedett és nem jöhetett el, hogy a nagygyűlésünk második pontjában előírt szavakat intézhesse a nagygyűléshez. Az ő feladata nagyon szép lett volna és ezért hálásan köszönöm a nagygyűlés vezetőségének, hogy rám bízta az abban foglaltak tolmácsolását. (Éljenzés.)

A nyár folyamán júliusban Rómában jártam és öt napot töltöttem az örök városban. Öt nap is hosszú idő volt abban a nyári melegben. Szentséges Atyáknak pedig az egész hosszú három-négy hónapig tartó forró nyarat kellett a vatikáni fogságában eltölteni és ami lehetséges, az utolsó kis káplánnak is, hogy mikor beteg és üdülni akar, elmeheessen jobb levegőjű kellemesebb vidékre, az Anyaszentegyház fejének nem lehetséges. Es éppen ezért a nagygyűlés, míg egyrészt örömeinek ad kifejezést, hogy a Szentséges Atya e mostoha körülmények ellenére is a Gondviselés különös örködése folytán visszanyerte előbbeni egészségét és folytathatja azt a nagy és szép munkát, melyet maga elé tűzött: mindent megújítania a Krisztus Jéuiban, addig másrészt fájdalomnak, megbotrakozásnak ad kifejezést a Szentséges Atya tarthatatlan helyzete felett és kívánja, mint az egész világ katolikusai teszik és a magyar katolikusok egyeteme is kívánja, hogy Szentséges Atyának az őt megillető szabadságnak, méltóságnak és tiszteletnek teljes birtokába juthasson és hogy szabad legyen az Egyház feje is. (Lelkes éljenzés.)

Ez az egyik pont, a másik pont pedig szintén nagyon kedves előttünk. Mert arra kell irányítanom a katolikus nagygyűlés figyelmét, aki minden magyar és különösen minden magyar katolikus ember előtt szent: Szent-István

koronájának viselőjére, (Lelkes éljenzés! Eljen a király!) koronás apostoli királyunkra, aki magas korában is a hűséges és odaadó, nemezeit, népeit szerető, kötelességtudó embernek mintaképet nyújtja mindnyájunknak. Ő is az isteni Gondviselés meglátogatta mostanában gyöngékedéssel. Hála Istennek ő is a javulás útján van és a katolikus nagygyűlés nem tehet mást, mint hálát adhat az isteni Gondviselésnek azért is és kéri, hogy nyujtsa még nagyon hosszúra napjait. Valahányszor betegségének hírét halljuk, mindnyájunknak szívét aggodalom fogja el, mi lesz akkor, ha ő nem fog örködni többé felettünk. Az Isten tartsa, éltesse apostoli királyunkat. (Hosszantartó, lelkes éljenzés és taps.)

A pápa és király üdvözlése.

Beszédjének befejeztével a következő táviratokat terjesztette a nagygyűlés plenuma elé, melyeket valamint az egész beszédet a gyűlés nagy lelkesedéssel fogadott.

A pápához a nagygyűlés a következő hódoló táviratot intézte:

Szentséges Atya! A magyar katolikusok nagygyűlése, mely a napokban Budapesten a püspöki kar védősége alatt az Országos Katolikus Szövetség vezetése mellett a jelenkor tévelyei elhárításának és az Egyház jogai megvédésének módozatairól tárgyal és tanácskozik, Szentséged lábaihoz borulva tiui hódolatával adózik és az elérendő eredmény sikeréhez alázattal esedezik apostoli áldásodért; egyben örömd felgyógyulásod felett. Majláth György gróf püspök.

Az őfelségéhez küldött távirat szövege a következő:

Ő császári és apostoli királyi Felségének kabinet irodája Wien.

A XI-ik nagygyűlésre összesereglett katolikus Magyarország hódolattal emlékezik meg uráról, királyáról. Azok, akiknek meggyőződéses hite a trón és haza, mindig erős támasza, esdve kéri a Mindenható áldását császári és apostoli Felséged dicső felkent személyére. Majláth György gróf, a nagygyűlés elnöke.

Dr. Giesswein Sándor beszéde.

»Keresztény kultúra és modern szellem.«

A következő szónok dr. Giesswein Sándor prelátus kanonok, orsz. képviselő volt, akinek beszédét a következőkben ismertetjük:

Vannak történelmi könyvek, melyeknek olvasásánál feltűnik, hogy mindig csak vérengzésről és rombolásról szólnak s alig veszik figyelembe, hogy az emberek mást is cselekedtek, mint azt az igazán destruktív munkát. Pedig Isten jóvoltából az emberek mégis műveltek ennél különb dolgokat is. Gondolkoztak, irtak, építettek, szobrokat faragtak, képeket festettek s bár akik ezt a munkát elvégezték nagyobbára csak névtelen hősök, az ő munkájuk ma is, évezredek múlva az emberi szellem nemes törekvéseiről beszél nekünk. *A szellem győzelme az anyag fölött*, mely tiszteletreméltó minden megnyilatkozásában. Mindaz, amit az emberi munka így megteremtett, gondolattal, a kéz munkájával és ügyességével, *mind az egy örökös protestáció a materialisztikus világfelfogás ellen*, mindez azt hirdeti, hogy az embernek vannak törekvései és feladatai, melyek őt a létért való küzdelem fölé helyezik, melyeket a gyomorkérdés problémái ki nem elégítenek.

Mindeme törekvések annak az ösztönnek nyilvánulásai, mely a tökéletesülésnek, a felfelé törekvésnek az ösztöne, melyet korunk az *Excelsior* szóval kíván jelezni. S ennek az ellen-

állhatatlan ösztönnek a terméke az, amit művelődésnek, civilizációnak nevezünk, avagy kultúrának. Manap ugyan nem egy kultúráról és civilizációról beszélnek s a kutató tudomány rég elfedett és elhantolt kultúrákat hoz újból felszínre. Es akik lekicsinyléssel szeretnek nézni mindarra, ami keresztény, immár ujongva kiáltottak fel, hogy megtalálták a kereszténység forrásait. Az egyik a görög és római műveltségben lel reá, mások a régi indiai kultúrából kifejlődött buddhista kultúrát tekintik a keresztény kultúra forrásának.

Mindazok a kultúrák, melyeket az ókor és a távol Kelet produkált, a particularizmus jellegével bírnak, a keresztény kultúra az egyedüli, mely az universalizmus jellegével bír s amely épp ezért képes arra, hogy mindegyikből fölvegye magába azt, ami jó, szép és nemes.

Ismeretes Rafael főnséges Madonna képe, az u. n. Sixtini Madonna, ahol a művész az anyaság szépségét, fenségét, mintegy emberföltötti módon ábrázolja. Midőn a nagy művész megkérdezték, hogyan tudta-e remekét megfesteni, honnan vette a hozzávaló mintát, az urbinói nagy mester így felelt: Ismertem száz meg száz anyát, meglestem őket, hogyan nyilvánul bennük az anyaság szépsége, mindegyiktől eliestem egy-egy vonást s mindezeket összegyűjtöttem, mint a méh a mézet különféle virágokból s így nyertem ezt a képét az Isten anyának, mely emberi vonásokból van összeállva, de összetételében mégis emberföltötti.

Ime ez a keresztény kultúra képe. Összehordja, egyesíti magában az emberi lélek minden küzdelmét, gyötrelmét és törekvéseit s mindezeket megneemesíti és fölemeli egy szívet, veséket átható szavával: Sursum Corda! Nem tiporja le Isten teremtményeit, nem semmisíti meg azt ami szép és fölemelő Isten alkotásában, megbecsüli a virágot, a harmatcseppet, a liliumot, a rózsát, a derűs napsugarat, de tudja szeretni a tövist, a fájldalmat, a borus napokat, mert mindezek Istentől jönnek, mindezeknek Istenhez kell vezetniök. Mindezeket csodás harmoniában tudja összefoglalni az ő Sursum Corda-jával. Ezt halljuk mi egy szent Agoston szavaiban, ezt látjuk szent Pál és szent Ferenc cselekedeteiben, Dante és Shakespeare böltszétében, a görög dómok iveteiben és szent Péter kupolájában, Botticelli, Rafael és Leonardo de Vinci ecsetének művészetében. S ezt akarjuk mi hallani a *mi gépeink szakalódásában*, ezt kell hirdetni nemcsak a templomok tornyainak és harangjainak, hanem a *mi gyáraink kéményeinek és ercsipájainak*.

Szinte hallom, mint emlegetik majd e termen kívül, hát az inkvizíció máglyái s a kínzókamrák torturái hogyan egyeztetetők össze a keresztény kultúra léleknevesítő munkájával? Aki az elmúlt századokban csak ezeket látja, úgy tűnik föl nekem, mint aki Nürnbergben járván, ott csak a borzalmas kínzókamara emléket őrizte meg és a szent Lőrinc, szent Szebaldus és Liebfrauenkirche és a német renaissance emlékei egészen elmosódtak előtte. Az ember minden kultúrában ember marad és a demokrácia az ő jelszavát, melyet szintén a kereszténységtől vett át: A szabadság, testvériség és egyenlőség szép szavait a guillotint mellett zengte el, ama guillotint mellett, mely egy év alatt több áldozatot követelt mint az auto da-fék másfél évszázad alatt. Mi azért a guillotint dacára tudunk jó demokraták lenni s az auto da-fék dacára a keresztény kultúra hívei maradni. A keresztény kultúra emele fel a dekadens klasszicizmust, ez művelte az erőből duzzadó barbár népeket és erre van nekünk is szükségünk a XX. században, mert a kereszténységet hívőnek és hitetlennek egyaránt

Weiszlovits Adolf és Fia

cég „Concordia Entreprise des Pompes Funébres“ Első nagyváradi temetkezési vállalatával és márvány művek gyárával Rákóczi-ut 13. sz. a. épült házába (a régi Apolló épülettel szemben) ÁTKÖLTÖZÖTT.

Az 1858. év óta fennálló vállalat jóakaratu pártfogását és támogatását új otthonában is kéri kiváló tisztelettel **Weiszlovits Lajos**.

minden kor számára a modern kultúra életétől elkényeztetni kell tekinteni.

Azok a nagy szociális és kulturális problémák, melyek korunk társadalmát szokatlan módon izgalomba hozzák, fokozott mértékben is követelik annak a keresztény kultúrának a hathatós és öntudatos közreműködését, mely az erkölcsi feltöltést sokszor öntudatlanul is irányítja ott, ahol már nem akarnak róla tudni. Ahol valami nemes felbuzdulás van, ahol etikai mozgalom van századunkban, ott a keresztény kultúrának néha egészen elrejtőző, de mégis félreismerhetetlen visszhangját találjuk. Epp így a mi nagy szociális problémáink tulajdonképpen a keresztény kultúra és keresztény etika problémái. Kérdem: lehetne-e beszélni a munka szabadságáról és védelméről keresztény kultúra nélkül? Egyáltalán jutna-e eszünkbe a kizsákmányolásban erkölcsi igazságtalanságot látni, ha a keresztény kultúra nem készítette volna elő az emberiség lelkiismeretét erre a gondolatra. Es a kereszténység etikai gondolkodása hozta létre a mi technikai fejlődésünket is. Mert, hogy gép helyettesíti mindinkább az emberi erőt, annak is megvan a maga keresztény etikai alapja. A kereszténység nem ismeri a Faraók rabzolgáit s azért az emberi erőt gépekkel helyettesíti. A kereszténység Sursum Cordá-ját kívánjuk belekialtani a mi társadalmi életünkbe, ahol a fékevesztett egoizmus újabb barbárságnak veti meg alapját, ezt akarjuk megvalósítani irodalmi és művészeti életünkben, ezt bangoztatjuk a nevelés és köznevelődés minden ágában, minden terén. A mi keresztény kultúránk nem olyan napugár melyben kényelmesen sütkérezhetünk; energia az, mellyel az általa nyújtott ideálokat meg kell valósítanunk magunkban, azután másokban. Legyünk keresztények! Fel a munkára Sursum Corda!

Glattfelder Gyula csanádi püspök beszéde, a katolikus intelligenciáról.

A következő szónok dr. Glattfelder Gyula csanádi püspök volt, akinek a keresztény intelligenciáról tartott nagyhatású beszédét a következőkben ismertetjük:

Glattfelder Gyula püspök mély fájdalommal konstatálja, hogy azok, akik a keresztény kultúrának, a keresztény gondolatnak igazát és becsületét elsősorban volna hivatva képviselni és érvényre juttatni a katolikus intelligencia távol tartja magát a keresztény katolikus mozgalmaktól. Az intelligencia e részvételének okát abban találja, hogy a mi intelligenciánk nem ismeri a kereszténységet. A mi intelligenciánk ismeri a mitológiát, obskurus népeknek ködbe vesző vallási fogalmait, de nem ismeri a keresztény alapelveket. Másik oka annak, hogy a katolikus intelligencia közbülső a katolikus mozgalmakkal szemben az, hogy a katolikus intelligenciát tervszerűn idegenítik el a kereszténységtől és az egyháztól, úgy hogy ennek következtében a mi intelligenciánk legjobb esetben némi vasárnapi és ünnepnapos hitbuzgóságot enged meg magának és azt hiszi, hogyha a misét meghallgatja, aki meghallgatja és hogyha nevenapján imádkozik, aki megteszi, vagy legalább is nem száll szembe az egyházzal és kereszténységgel, hanem hagyja annak működését és törekvéseit a maguk útján, hogyha ellent nem áll, azt hiszi, hogy akkor már eleget tett kötelességének. Ezután feltette a kérdést, hogy az első tennivaló az, hogy a katolikus intelligenciát annak beállítására kell bírni, hogy a kereszténység éppen az intelligens emberre néve óriási jelentőségű erkölcsi tényező, mert az intelligencia pozícióját nem a vagyon, nem is a családi hagyományok biztosítják egymagukban, hanem az, ami nevében is kifejezésre jut, a tudás, az erkölcs, a tisztult akarat és az áldozatkész szellem. (Lelkes éljenzés.)

Mind ezek a tényezők, melyek intelligenciánk erejét és pozícióját biztosítják, nem hatnak a fizikai erő kényszerítésével, nem hatnak egy lenyűgöző, lebiincselő hatalomnak az erejével. Tudás, erkölcs, tisztult akarat, fölényes lelkület, csak abban az esetben fog érvénye-

sülni és csak abban az esetben fog hordozója számára pozíciót biztosítani, hogyha az alap biztosított van, amely alapon megmarad az odaadó hódoló tisztelet. Ha az intelligencia fizikai erővel, a fegyverek hatalmával és nem a vallás befolyásával és ami egész lényét kiteszi: intelligenciájával kíván befolyást gyakorolni és uralkodni, úgy önmaga ellen vétekezik és saját pozícióját ássa alá, mikor kitépi és elveti a vallásos hitet, minden tekintélyének alapját, az intelligencia minden befolyásának és erősségének biztosítékát. Meg kell értetni a katolikus intelligenciával, hogy hit nélkül nincs jövője. A mely társadalomban meghalt a hit, az a társadalom kezd szintén meghalni. További teendőnk, hogy azzal a tervszerű munkával szemben, a mely a katolikus intelligenciát következetesen elidegeníti az egyháztól, tervszerű ellenakciót indítsunk. A tervszerű akció feladata, hogy a katolikus közvéleményt szervezze és őrt álljon a mellett, hogy a jövő intelligenciájának lelke, szíve és legyen hatva nemes aspirációktól, nemzeti és keresztény szellemtől.

Epen ezért kifejezésre kell juttatnunk azt az elhatározásunkat, hogy nem tűrhetők és nem is fogjuk tűrni, hogy az iskoláinkban felforgató, a keresztény magyar nemzeti tradíciókkal ellentétes szellemű harapódzék el. (Lelkes éljenzés. Felkiáltások: Eljén Barkóczy! mert mi ez ország minden egyes történelmi tényezőjének, aki e nemzet nevelésében az évszázadok folyamán munkát végezt, jogát elismerjük, mi a protestánsoknak, bármely vallásuknak az iskolában való szabadságát épp úgy védjük, mint a magunkéban, de azt nem tűrjük, nem engedjük és felemeljük az ellen szavunkat, hogy iskoláinkban azokat a szent tradíciókat, amelyek évszázadokon keresztül becsesek voltak és a jövőnek biztosítékai, kicsinyes, törpe gondolkodásu, csak a vakmerőségben nagy emberek lábball tiporják. (Hosszantartó lelkes éljenzés és taps.)

A másik, amit e cél elérése érdekében az, hogy a papság az intelligenciával szemben teljesítse az ő nagy kötelességét. Nem tartozik azok közé, akik azt mondják unostaltan, hogy a püspökök, a papok miért nem tesznek eleget kötelességüknek. Tudja nagyon jól, hogy sok történik, de az intelligencia megnyerésére irányuló taktikában talán nem történik minden jól. Jellemző vonása a magyar katolikusoknak továbbá, hogy nagy problémák megoldásához nyulni nem mernek és félni nagyszerűen tudnak.

A papságnak nincs elegendő bátorsága a magyar katolikus intelligenciához fordulni, pedig a kereszténységnek olyan programja van, mely a kislelkűségnek és féltékenységnek homlokégyenest ellentmond.

Az a papság, mely hivatva van Krisztus rendelkezésének teljesítésére, ne felejtse el soha, hogy célt lehet érni és minden osztályt és társadalmi tényezőt tiszteletre és kegyeletre lehet hangolni, ha él benne a vágy: ut omnibus omnia fiamus. Az a papság, amelyet nem hat csak valami feltűnéskeresésnek a viszketege, amelynek nem ambíciója, hogy csupán szépen beszéljen és kitűnően reprezentálni tudjon, az a papság, amely hivatását betölti, meg fogja találni az eszközöket, hogy hozzáférkedjék az intelligens ember lelkéhez és nála hatást érjen el. (Lelkes éljenzés.)

Majd rámutat arra, hogy az egyház a maga hatalmas erőforrásaival ne egyeseket támogasson alamizsnaszerűen stipendiumokkal és hogy az a sok anyagi eszköz, mi a magyar katolikus egyház kezén van, ne úgy jusson a társadalomba, mint valami borralaló, hanem mint erkölcsi nevelő-tényező. Stipendiumokat kezelünk nem tudom mennyit, jótékonyaságot gyakorlunk diákokkal, nem tudom mennyit, de ennek a jótékonyaságnak nincs látzatja.

Ezután a következőképp folytatta és fejezte be beszédét: En felemelem a szavamat és kérem, hogy az én szavaimmal az Önök óhaját egyesítsék, hogy a magyar katolicizmusnak ez a bizonyos tekintetben mégis csak reprezentatív testülete adjon kifejezést azon óhajátának, hogy a helyett, hogy ilyen eredmény nélküli stipendiumosztogatással gyakor-

lunk jótékonyaságot az ifjúsággal szemben, a helyett ezeket a rendelkezésünkre álló eszközöket az általunk létesített intézményekre támogatására fordítsuk olyan intézményekre, melyeknek hivatása a katolikus ifjúságnak keresztény szellemben való nevelése. (Lelkes éljenzés.)

Mélyen tisztelt Nagygyűlés! Ha van probléma, amely problémánál nem szabad megelégedni kicsinyes toldozás-foldozással, ha van probléma, amelyhez bátor kézzel, de főleg bátor és merész lélekkel kell hozzányulni, akkor ez: az intelligenciának a kérdése. Ha képesek leszünk intelligenciánkat szervezni, evel elérjük azt, hogy katolikus mozgalmainknak lesz súlyuk és tekintélyük. De ehhez a kérdéshez nem kicsinyes lelkülettel, hanem bátorsággal, merész koncepcióval és merész lelkülettel kell nyulni. Nem szabad tűrni, hogy valami korlátozott feltöltés ejisen rabul bennünket. Nagy dolgokat kell itt merni és azokat végre is kell hajtani.

Egy szellemes főpap — itt ül a szomszéd-ságomban — mondotta a napokban nekem: Mi magyar katolikusok olyanok vagyunk, mint a csizmadiák. Csizmát foltozni tudunk, de csizmagyárat csinálni nem tudunk. Hát mélyen tisztelt Nagygyűlés, most már elérkezett a gyáralapítás ideje. A gyáralapítás korszakában élünk és azok, akik elmúlt koroknak eszközeivel akarnak ma sikereket elérni, le fognak szorulni és nem fognak semmi sikert felmutathatni. E gyáralapításnak, ennek a nagy stílus munkának elsősorban abban az irányban kell folynia, hogy az intelligenciát megnyerjük a katolicizmus számára. Ha ezt elértük, úgy lesz mozgalmainknak sulya és lesz a magyar kereszténységnek szebb jövője. Isten adja, hogy úgy legyen! (Hosszantartó, szűnni nem akaró lelkes éljenzés és taps.)

A nagyhatású beszédnek az a része, mely a keresztény intelligencia neveléséről szólt, ismét alkalmat adott a közönségnek a báró Barkóczy mellett való lelkes tüntetésre.

A beszéd nyomán támadt tetszésraj lecsillapulta után Hindy Zoltán dr. az Országos Katolikus Szövetség igazgatója terjesztette elő a trónörökösök, a hercegprimáshoz és gróf Zichy Nándorhoz intézendő következő táviratokat, melyekhez a gyűlés hozzájárult.

A trónörökösökhez intézett távirat szövege a következő:

A XI. Katolikus Nagygyűlés tanácskozásának megkezdésekor a legfelsőbb uralkodóház iránt mindig táplált hagyományos hűséggel, hódolattal köszönjük Császári és Királyi Fenségedet.

A bidos hercegprimáshoz intézett távirat szövege:

A magyar katolikusok XI. nagygyűlésükből főpásztorukat köszöntik.

Zichy Nándor gróf a következő sürgönyt kapta:

A XI. Katolikus Nagygyűlés őszinte tisztelettel és bensőséges szeretettel emlékezik meg katolikus társadalmunk ősz vezérére.

A megnyitó diszgyűlés 1 órakor a pápai Hymnus hangjaival ért véget.

A Mária kongregációk ülései.

A Mária kongregációk vasárnapi ünnepségeinek sora szentmisével kezdődött, melyet a Szent-István bazilikában Majláth Guztáv Károly gróf erdélyi püspök mondott. — A kongregánisták, kiknek sorában a kongregációs élet legillusztrisabb vezetőit ott láttuk, zsufolásig megtöltötték a templomot és zászlóik színes tömege a bazilika klasszikus szép égű falai között impozáns látványt nyújtott. Mise alatt a Szent-Imre kollegium enekkara régi magyar Mária-nekeket adott elő. Majláth püspök evangéliumkor beszédet mondott s nemes egyszerűséggel, meleg szavakkal buzdította az ifjúságot a Mária kultusz buzgó nevelésére. Az ifjúság a mise alatt együtt megáldozott.

Mise után a budapesti és ideki kongregációk presesei zártkörű értekezletet tartottak a Szent-István társulat disztermében Grossmann Ferenc váci prelátnak kanonok elnöklésével. Jelen voltak az ülésen Felszer Antal felsz. püspök,

P. Bús Jakab Jézus társasági atya, azonkívül számos világi pap és szerzetesrendi tanár. *Matyasovszky* Kasszian dr esztergomi bencés tanár volt az első előadó, »A preses, mint a kongregáció éltető lelke« címen tartott előadást. Utána *Nagy János* dr egri theologiai tanár a kegyelmi életnek a kongregációban való ápolásáról érkezett. *Varga* Damján dr székesfehérvári cisztercita tanár a szakosztályi működés vezetéséről beszélt. *Komarik* István Jézus társasági atya a kongregációk alapítását és szervezését ismertette. *Falsovsky* Géza budapesti kongregációi prefektus a papi kongregációkról szól. Beszélt még B. Bús Jakab és végezetül *Felsár* püspök mondott mély filozófiai gondolkozásu, lendületes beszédet. Az értekezlet ezzel véget ért.

A Mária kongregációk ifjúsági matinéja a régi országház üléstermében folyt le, *Várady* L. Arpád győri püspök elnöklésével, mellette foglaltak helyet az elnöki emelvényen báró *Barkóczy* Sándor miniszteri tanácsos. Az ünnepi beszédet *Szilágyi* Dózsa nagyváradi premontrai tanár mondotta. (Lapunk mellékletén egészen közöljük.) *Várady* L. Arpád püspök záró beszédében köszönetet mondott az ifjúságnak azért az élvezetért, melyet matinéjával a közönségnek szerzett. A lelki egységre való törekvést és a mindenkor való komoly férfias munkát ajánlotta a lelkesült úde diákseregnek. A »Hunyadi induló« pattogó dallamai mellett oszlott szét ezután az ünnepi közönség.

A női kongreganisták külön értekezletét 3 órakor délután a Sándor-utcai régi országház nagytermében nyitotta meg dr *Glatfelder* Gyula csanádi püspök.

Elsőnek *Bíró* Ferenc Jézus-társasági atya készült a női kongregációk jelentőségéről. *Cebrián* Istvánná grófné a női kongreganista társadalom feladatairól értekezletet tartott. *Bornemissza* Gabriella alapítványi hölgy azt fejtegette, mit tehet a női kongregáció sajtó sectiója a női kongregáció társadalmi feladatainak segítésére. *Molnár* László budai női kongregáció preses újabb leánykongregációk szervezését ajánlotta a megjelentek figyelmébe. Eddig mindössze 42 leánykongregáció van az országban, holott a katolikus női nevelő intézetek arányában legalább 280-nak kellene lenni. *Lamos* Piroška, az Angol kisasszonyok növendéke szavazata után *Glatfelder* Gyula, aki minden beszédhez fűzött néhány kedves ötletes megjegyzést, mondotta el záróbeszédét és hangsúlyozta, hogy intenzívebb itéletet, lelki harmóniát, megújulást és az egyház ügye iránt való odaadást vár a katolicizmus a női kongregációktól. A nő szívének kezesül kell, hogy Isten kegyelme a legbővebben áradjon szét. Bármi új területet jelöl ki a jövő a nő számára, nem zárkozunk el előle, de a családi életet, a legintimebb legnemesebb eszmények kultuszát mindenkor meg kell a nőnek őriznie. Gyermeknek, családnak, országnak, világnak jövője épül fel a női eszményeken s ezeknek szolgálatában áll a Mária kongregáció. Az értekezlet délután öt órakor ért véget.

A kongregáció díszgyűlése.

Délután öt órakor tartotta meg a székesfehérvári Vigadó nagytermében a Mária kongregáció II. országos díszgyűlését.

Csernoch János kalocsai érsek pár szóval megnyitotta az ülést és felolvastatta a beérkezett üdvözlő táviratokat.

A pápa a következő távirattal viszonzta a kongregáció hódolatát:

Oszentsége a gyermeki hódolatot köszönettel fogadja és apos.oli áldását adja Mária katonáira.

Mery del Val,
bíbornok s. k.

A trónörökös távirata a következőképp hangzik:

A II. országos Mária kongregációi nagygyűlés alkalmából küldött szíves üdvözlésükért a hercegű nevében is legjobb köszönetet mondok.

Ferenc Ferdinánd,
főherceg s. k.

A trónörökös táviratának felolvasása leírhatatlan lelkesedést keltett. Hasoló üdvözlő táviratokat küldtek *Vassary* Kolos bíboros hercegprímás *Zichy* Nándor gróf és még sokan mások.

Ezután báró *Hornig* Károly veszprémi püspök tartotta meg

bevezető beszédét.

Mindenek előtt melegen üdvözölte az ország Mária kongregációinak és koloniáinak megjelent képviselőit. Kifejti, hogy a Mária kongregációk nem meritik ki hivatásukat avval, hogy a Mária kultuszt gyakorolják és terjesztik. Legfőbb céljuk az, hogy a híveket Krisztushoz vezessék.

A kongregációk nem gyaláznak senkit, nem támadnak, nem rágalmaznak csak azt akarják, hogy kebelükben a katolikus hívek hitüket szabadon gyakorolhassák és hirdethessék. Hazafiatlansággal vádolják őket és a folytonos rágalom és támadás kényszeríti őket a védekezésre. Annyira világos, e vád rosszhizemősége, hogy ellene védekezni is fölösleges. A hazafiság a katolicizmus fogalmában benne van a kétő egy. (Lelkes éljenzés.)

Beszéde befejezésekké örömeinek ad kifejezést afelett, hogy a Mária kongregációk kifejlődése oly mértékben erősítette a katolikus hitéletet, hogy azt többé elnyomni vagy elfojtani nem lehet. Büszkén és bátran valija, hogy »bizonyos tekintetben maradiak vagyunk, mert maradunk, akik voltunk szent István óta magyar keresztények és katolikusok.« (Lelkes éljenzés.)

Gróf *Somssich* Béla a kongregáció apostalkodásról tartott előadást, míg dr *Vass* József, a pesti szent Imre kollégium igazgatója a vallásos öntudat ébredése címmel érkezett. Dr *Krüger* nagyváradi ügyvéd »A pápai gyász« címmel tartott nagyhatású előadást, melyet lapunk mellékletén egészében közölünk. Majd dr *Csernoch* János kalocsai érsek emelkedett szólamra és elnöki zárószavában a következőket mondotta:

Csernoch érsek záróbeszéde.

A kongregációk védelme.

A Mária kongregációk ügyét, küönösen az utóbbi időkben nagyon előtérbe állították, még pedig annak ellenségei. A kongregáció abban a meggyőződésben van, hogy midőn tagjait az ideális kath. kereszténység megvalósítására buzdítja és vezeti, akkor csak a vallásból folyó jogait gyakorolja és köelességeit teljesíti, de senkinek érdekeit anélkül kevésbé jogait nem sérti. Csak azzal a joggal él, melyet az újabb kor állami törvényei minden egyes polgárnak biztosítanak, hogy vallását mindenki szabadon gyakorolja. Es ez a jog, nem álláshoz, nem hivatalhoz, sem intézethez, sem ilyen vagy amolyan iskolához nincs kötve, hanem feltétlen az általános s csakis az államnak jogos és igazságos érdekei képezhetnek méltányos korlátját. Az állam érdekeit azonban a kongregáció nem sérti. Ez az elmélet, de mégis mi a gyakorlat? Az alatt ugyanis, míg mindenki hitének megfelelően élhet, vagy tagja lehet bármiféle egyesületnek, még olyannak is, amelynek működése a nyilvánosság ellenőrzéséből ki van zárva s a mellett azt sem nézik, vajjon az illető egyszerű polgárá-e az államnak vagy annak tisztviselője, egyedül azoktól, akik a Mária kongregációban is akarjuk gyakorolni hitünket, akarjuk megtagadni a vallásgyakorlásnak ezt a primitív jogát.

A nyílt ellenségek magatartása nagyon is érthető. Tudják, hogy a kongregáció megrálgalmazásáva, folytonos támadásával és ha sikerülne önkretételével magát a kath. egyházat fosztanak meg egyik legjelentősebb hitápoló intézményétől. Ilyeneknek, amint nem kell maga az egyház, úgy nem kell annak semmitőle intézménye a vagyonát kivéve. De már azon méltán csodálkozunk, hogy még azok is, akik egyébként a vallásra is látszanak adni valamit, az ifjúság nevelésére, a társadalom irányítására is hivatják, kifogásolni valót találnak a kongre-

gációban. Annak dacára, hogy a kongregációk csak jót akarnak és tesznek, mégis a legképtelenebb vádakkal illetik, akárcsak az első keresztényeket és ebben hasonlítanak a Traján korabeli keresztényüldöző pogányokhoz. Abban azonban már eltérnek Traján császár fenkölt gondolkozásától, mert míg ő Plinius bitnyiai proconselhoz írott utasításában méltatlan és nem modern dolognak tartotta a névtelen denunciaciók elfogadását, most a huszadik században a kongregációk ellen névtelenül világra röpített rágalmakat készpénznek veszik. Teljes joggal mondja névteleneknek, mert rendszerem azoktól erednek, akik nevlük alatt közlik, hanem azoktól, akik a páholyokban ezek mögött állanak. Innen indul ki a kongregációk elleni hajsza. Névtelen hők adják le a vádlevelet a nagy nyilvánosság előtt, s azok, akik felveszik és képviselik a vádat, csak eszök a névtelen vádlók kezében.

Hivatkozik korunk egyik legelső pedagógusára, a protestáns Försterre, aki napjaink szociális követelményeit is felhasználva, az ifjúság erkölcsének védelmére szükségesnek tartja az ifjúság szervezését, a kollektív befolyást, vagyis Förster szerint egyesületekbe kell helyezni a jóknak egyesült akarátát. Nem tudni, vajjon a nagynevű tudós a mi kongregációkra gondolt-e vagy sem: gondolatai mindenesetre olyanok, mintha a kongregáció lebeget volna szeméi előtt. Hol találjuk ugyanis a testőleli védelmet annyira szervezve, mint épen a kongregációban? S hol találjuk az általa kívánt nevelési eszményeket oly bőséges és nagy számban mint épen a katolikus egyházban. szentjeinek megszámlálhatatlan sokaságában? Nincs az a polgári és társadalmi erény, nem is említve most a tisztán vallási és természetfölöttiket, amelyekkel a mi szentjeink ki nem tőtök volna. Arpádházi szentjeink: Szent István király szent Imre herceg, szent Erzsébet és a többiek, továbbá kapisztrán sz. János, assisi szent Ferenc, páli sz. Vince bőséges eszményeit és példaképeit szolgáltadják a társadalmi és hazafiui erényeknek, amelyeket épen a kongregációban találnak meg a gyermek, az ifju, a férfi, a nő, az aggaszán egyaránt.

A nagynevű pedagógusnak ez a gondolatmenete azonban nekünk katolikusoknak nem új. Nevelésünknek egész rendszere a kongregáció beállításával ezen elveken nyugszik. A Mária kongregáció csakugyan kollektív védelmi intézmény, amely kettős irányban teji ki működését. Véd és ápol. Védi az ifjúság veszélyeztetett testi és lelki épségét, védi tagjait az erkölcsi süllyedés ellen. Ápolja, erősíti vallásos és hazafias érzelmeit, tanítja szeretni egyházát és hazáját.

Figyelmezteti kötelességeinek teljesítésére, a fegyelmi szabályok megtartására, szorgalmas tanulásra, ismeretek gyűjtésére, mindezekre intvén őt a szentírás bölcsével: »Fiam, ifjúságotól kezdve vedd be a tudományt és megőszülésig bölcseséget találj (Sirák 25.5). Hogy a kongregáció tagjai a szabályoknak megfelelő életet élnek, hogy imádkoznak, gyónnak, áldoznak, magukat nyiltan katolikusoknak vallják, arról csak a türelmetlenség és elfogultság mondhatja, hogy felekezetieskedést üznek. A hit szerint való élet nem egyéb, mint a vallásnak szabad gyakorlása. Minden vallás érvényesülni kíván, mindegyik híveinek nemcsak benső szívbéli életét óhajtja nemesíteni, hanem azt külsőleg is irányítani akarja. Ehhez épügy joga van a kongreganistának, mint minden embernek.

Eppen ebben a kongregáció által feltékenyen őrzött és hűségesen ápolat felebarátai szeretetben látjuk egyik legbiztosabb zálogát az egységes érzésnek, mely amidőn a hit ökörvényű igazságából táplálkozik, annál későbbesebben öltekezik az áldozatkész hagyományos hazafias eszményével is, annket mi egymástól elválaszthat tanoknak tartunk. Ebben az irányban kívánunk működni a jövőben is, a ért kívánta annak idején a püspöki kar, hogy a tiszteletremélt Mária társulat, mely egykor annyi üdvös eredménnyel virágzott hazánkban, újra minél szélesebb körben elterjedjen. Mint egykor a Rákóczi idejében, mi is Istenért,

hazáért, felséges királyunkért, az emberiség veszélyeztetett erkölcsi javaiért lobogtatjuk a hősi Máriás lobogót s hisszük, hogy győzedelmeskedni fogunk a küzdelemben, megmentjük ifjúságunkat a hitellenes áramlatok káros befolyásától és azon alapokat, melyeken hazánk ezredéven át nyugodott. Ezzel az elhatározással távozzunk a kongregációnak második országos gyűléséről.

A rendkívül nagy hatást tett záróbeszéd után a gyűlés a pápai himnusz eléneklésével ért véget. Este fél nyolc órakor a kongregáció tagjai a Vigadóban vacsorára gyűltek egybe.

A katolikus népszövetség gyűlése.

Vasárnap délután fél 5 órakor tartotta meg a Katolikus Népszövetség diszgyűlését a Vigadó nagytermében, melyet szintűg megtöltött a fővárosi és vidéki szervezetek tagjainak sokasága.

A diszgyűlést Zboray Miklós országgyűlési képviselő, a Katolikus Népszövetség elnöke nyitotta meg és a megjelentek üdvözlése után felkérte Boromissza Tibor szatmári püspököt megnyitó beszédének megtartására.

Boromissza megnyitó beszéde után Pócs József, földműves (Pincehely) szólott néhány egyszerű szót a Katolikus Népszövetség áldásos működéséről, majd

Semrecsányi György országgyűlési képviselő emelkedett szólásra és élesen kikelt az ellen a magát liberálisnak nevező irányzat ellen, mely a fegyverekben nem válogatva küzd a keresztény katolikus irányzattal szemben. Az utóbbi nem lép fel támadólag, hanem csak az ösztönszerű védelem eszközeihez kénytelen folyamodni (Ugy van.)

A szabadgondolkozó és szabadgondolkodó rendszer a maga támadásait elsősorban a vallás-erkölcsi nevelés ellen és általában a tanító Egyház ellen irányítja, hogy a felekezeten kívüli oktatást teljesen a maga kezére játsszák. Ugyanez a törekvés tapasztalható a középiskolai oktatás terén is. Látjuk a középiskolai tanárok egyesületében azokat a tendenciákat, melyek a vallás és az egyház ellen irányulnak. Már egész nyíltan agítálnak a vallásos nevelés ellen. (Ugy van.) Ismeretesek azok a támadások, melyeket szünet nélkül intéznek a minisztérium középiskolai ügyosztályának vezetője, Barkóczy Sándor báró ellen, akinek mindössze az a bűne van, hogy nyíltan vallja azt a programját, hogy ő az ifjúság helyes nevelését másképpen, mint vallás-erkölcsi alapon, elképzelni nem tudja, hogy továbbá nyíltan kijelentette azt, hogy csak olyan embert tart méltónak a tanári állásra, ki hazafias és vallásos nevelésben akarja részesíteni a reá bízott ifjúságot. Tudjuk, hogy itt egy példánélküli emberhajsza indul meg. De szolgáljon Barkóczyznak, ha nem is vigasztalás, de utmutatóul az, hogy Magyarország egész katolikus közönsége helyes az ő elárást. (Hosszas éljenzés és taps) Szólt ezután az előadó azokról a támadásokról, melyeket a középiskolai Mária kongregációk ellen intéznek és sajnálattal konstatálja, hogy épp olyan helyről jött az az intézkedés, ahonnan legkevésbé várták, hogy a kongregációknak működését az állami középiskolákban megakadályozzuk.

Sághy Gyula egyetemi tanár, orsz. képviselő beszélt azokról a destruktív irányzatokról, melyek tagadják a vallás és a haza fogalmát is és amelyek előbb-utóbb a nihilizmushoz és az anarchizmushoz vezetnek. Hangzott a felekezetek közötti békének szükségességét. Örömmel emlékezett meg Szabolcska Mihálynak vallásos érzéstől áthatott minapi cikkéről, melynek eszmemenetével teljesen azonos írja magát, (Élenk éljenzés), végül tömörülésre hívta fel a megjelenteket.

Siposs István a Katolikus Népszövetség titkára sürgette a katolikus autonómia törvénybe iktatását, mert ettől a katolikus vallás megőrződését látja.

A jelen voltak nagy tetszéssel fogadták a hasonlatokkal teli, meleg közvetlenséggel elmon-

dott beszédet, melylyel ki is merült a diszgyűlés tárgysorozata.

Most Zboray Miklós orsz. képvis. záróbeszéde következett:

— Zászlónkra van írva, hogy politikát nem üzünk és mégis láthatjuk, politikai kérdések is felvetődtek, politikai kérdések voltak azok, amelyek hangos kiáltásokat csaltak az ajkakra, mert azt senki el nem tilthatja, hogy a jajszó-
nak kifejezést adjon. Ellenteleink azt mondják, hogy azt a nagy katolicizmust nem lehet bántani. Pedig igen is bántják. (Ugy van.) Ott vannak az egyházpolitikai törvények, ott van az új perrendtartás, melynek értelmében a tanutól nem kérdik meg vallását, ott van a középiskolai tanárok viselkedése, ott van a pénzünkön fenntartott budapesti egyetem példája, melyet nem tudunk megkapni, de Debrecenben már épül a felekezeti alapon álló harmadik egyetem, tudjuk, hogy kongregációinkat saját iskoláinkból is kiűldözik és mégis azt mondják, hogy nincs semmi bajunk. Aki ezt mondja, az nem akarja látni a bajokat. Legyenek meggyőződve, hogy mi, kik a Népszövetség ügyével foglalkozunk, továbbítani fogjuk az önök jalkiáltásait (Eljenzés.) azokhoz a különböző pártállású katolikus emberekhez, kik a politika porondján vannak hivatva sorsunkról dönteni, meg fogjuk mondani, hogy: eddig és netovább! (Hosszas éljenzés és taps.) Ha a parlamentben a kisebbséggel szemben minden kormány azt hangoztatja, hogy a többség jogánál és elvénél fogva joga van a törvényhozásba keresztülvinni azt, amit akar, ugy mi is, katolikusok, Magyarország többsége, megkívánhatjuk, hogy igazaink érvényesítésre jussanak. (Eljenzés és taps.) Azt hitték és azt hiszik elleneseink, hogy miután tiszteltreméltó és mindenki által szeretett férfit ültettek a kultuszminiszteri székbe, nem fogjuk merni megmondani aggályainkat, el fogjuk hallgatni fájdalmainkat. Tévednek. Vele, hiszem, hogy vele, de ellene is, ha kell. (Eljenzés és taps.) Nincs kiüli félünk, bizunk Isten segédelmében. (Hosszas éljenzés és taps.)

A mindvégig viharos tetszészajjal kísért zárószavak után a diszgyűlés tagjai Rakovszky Istvánt kívánták hallani.

Rakovszky István orsz. képvis. engedett az általános óhajnak és a következő beszédet mondotta:

Annak ellenére, hogy békés természetű nem vagyok, a harcot nem keresem, nem keresem különösen felekezeti téren. Ha azonban harcot akarnak ellenfeleink, én leszek az utolsó aki kitérek előle. (Lelkes éljenzés és taps.) Ne higgye senki, hogy amitani engedjük magunkat azáltal, hogy személyek, kik a katolikus ügy élén állottak, kiknek egész közpályájukon az csak előnyükre szolgált és most, mikor vezetőszerephez jutottak, el akarják feledtetni nálunk muljukat és készek jogos és törvényes kívánásainkat háttérbe szorítani. Mi ezek ellen is fordulunk, mert mi nem a személyt nézzük, hanem a mi szent ügyünket szolgáljuk. (Eljenzés) és ezt volt fegyvertársainkkal szemben, ha ellenünk fordulnak, épp úgy megvédjük, mint azon ellensegünkkel szemben, kikkel minden kezdettől fogva a legélesebb harcban voltunk. (Helyeslés és taps)

Amidőn három évvel ezelőtt itt, ugyanerről a helyről azt mondtam, hogy nem áll az, hogy egy alvó katolicizmussal van dolgunk, hanem egy álmos katolicizmussal, amely rosszabb az alvónál, mert az alvót álomból könnyen lehet felriasztani, az álmost azonban nehéz aláltságából tette serkenteni, igazam volt. (Ugy van.) Örömmel konstatálok, hogy amint ma délelőtt egy püspöki szájából elhangzott beszéd tanusítja, már azok a körök is ébredni kezdenek, akik eddig nem igen vettek tudomást, bár kötelességük lett volna, a szorongatott katolicizmusról Ennek a szorongatott katolicizmusnak védelmére ébresztetük mi fel a népet és a dicőség az önöké, hogy önök nem eikésve, hanem a kellő időben követték hívó szavunkat. Mi tovább fogunk ezen az uton működni (Eljenzés) az önök érdeme az elért eredmény. Kérem tartsanak továbbra is ki (Eljenzés) Hogy milyen szolgálatakat tettek a katolicizmusnak, ezt a lezajlott

napok bizonyították. (Hosszantartó lelkes éljenzés és taps.)

Oriási lelkesedés követte Rakovszky István szavait, melyek után felhangzottak a Himnusz akkordjai. A legnagyobb rendben oszlott szét az esti órákban a diszgyűlés közönsége.

Katolikus patronage egyesületek.

A katolikus patronage egyesületek vasárnap délután fél négy órakor rendkívüli közgyűlést tartottak a Középponti Katolikus Kör fehértértermében. A megjelentek között volt gróf Zichy János vallás és közoktatásügyi miniszter is. A közgyűlést Giesswein Sándor dr nyitotta meg és indítványozta, hogy menesszenek üdvözlő sürgönyt Frigyes főhercegnek, az egyesület fővédnökének. Dr Fischer-Colbrie Agost kassai megyés püspök emelkedett szólásra ezután a patronage munkásságának a Krisztus által kezdeményezett 19 százados szeretetmunkának a történetét és terfoglalását vázolta. Beszámolt azokról az eredményekről, amelyeket a kassai egyházmegyében a gyermekmenhelyeken és gyermektelepeken a patronage legújabb felmutatott. Kimutatta, hogy az állam munkája nem lehet eredményes, ha ahhoz a társadalom nem nyújt segédkezet. Rámutatott azokra a veszélyekre, amelyekkel az alkohol és a pornográfia fenyegetik a társadalmat, mind azokra az okokra, amelyeket az állam és a társadalom együttes munkájának meg kell szüntetni, hogy a patronage eredményes lélekműködő munkát végezhesen. Beszédét a kitartó fáradhatatlan munkára való buzdítással zárta be. Ezután Bernolák Nándor dr egyetemi magántanár tartott előadást arról a küzdeletről, amelyet a társadalom az alkohol és pornográfia ellen folytat és izmertette azokat a hiányokat, amelyek a magyar gyermekvédelem terén mutatkoznak. A Gyermekbiróságok és a próbára bocsátás intézményeiről szólott ezután ismertette az angol és amerikai törvényhozásnak e téren tett intézkedéseit.

A következő pont Morvay László dr felolvasása volt »A fiatalok és az utca« volt a felolvasás címe, amelynek keretén belül a rikkancs kérdést tárgyalta a felolvasó és megvilágította azt a fertőt, amelyben a nagy városok züllött gyermekei élnek.

A közgyűlés Farkas Edith alapítványi hölgy az Országos Katolikus Női Patronage Egyesület elnöke zárószavaival végződött. Az agilis elnöknő további türelmes működésre buzdította az egyesületek tagjait és lelkükre kötötte a természet feletti krisztusi szempont szerint való munkálkodást.

Munkásnők gyűlése.

A katolikus nagygyűléssel kapcsolatban vasárnap este 6 órakor látogatott gyűlést tartott a Magyar Keresztény Munkásnők Országos Szövetsége a Szent István Társulat nagytermében, melyen szépszámu, időképen hölgyközönség jelent meg.

A gyűlést Gebze Sarolta nyitotta meg. Beszámolt mindenekelőtt az egyesület új otthonának (Gyorskocsi-utca 23) tej üdéséről. Az Otthon elnökségét gróf Apponyi Albertné vállalta magára. Részletesen fejtegette azután a nőkérdés újabb problémáit és különösen a patronázs tevékenységét, amelyben való kitartó munkásságra buzdította a megjelent hölgyeket.

Az ünnepi beszédet dr Giesswein Sándor prelátus-kanonok mondotta. Rámutatott arra, hogy a társadalmi ellentétek folytonos növekedésével szemben kötelességünk a társadalmi harmonia fejlődésén munkálkodni. Ennek az egyesületnek is ez a feladata és különösen angol példákra hivatkozva ebben a munkában való részvételre hívja fel a megjelenteket.

Az utolsó előadó Beró Jónó a Széchenyi Szövetség alelnöke volt, aki a drágaságról tartott nagyérdékű előadást.

A Legényegyesület színelőadása.

Az országos Központi Katolikus Legényegyesület vasárnap este 6 órakor előadta Rottemiller-utcai egyesületi házában a katolikus nagygyűlés résztvevőinek tiszteletére Erdősy

Károlynak Boldog ország című három felvonásos szindarabját. Az előadáson a közönség sorában ott láttuk Fischer-Colbrie Agost kassai és Várady L. Árpád győri püspököket.

Második nap.

A nagygyűlés mai második napja reggel nyolc órakor misével kezdődött, amelyen Várady L. Árpád győri püspök celebrált. Reggel kilenc órakor a főiskolai Mária kongregáció zárt ülésre gyűlt össze, továbbá Szent Ferenc harmadik rendje tartotta meg országos értekezletét Majláth Gusztáv Károly elnöke alatt. Ez alatt a Vigadóban az Országos Katolikus Magyar Iskolaegyesület rendkívüli közgyűlése folyt le, melyen gróf *Széchenyi Miklós* váradi püspök elnökölt.

Tízegykor a Szent István-Társulat helyiségében három katolikus irodalmi és tudományos egyesület tartott közös matinét, amelyen Giesswein Sándor megnyitó beszéde után Concha Győző egyetemi tanár tartott előadást a laikus nyomor válságáról, Krüger Aladár ügyvéd versét olvasta fel, melyet lapunk mellékletén közlünk, Komoróczy Miklós néprajzi történeteket adott elő.

A matinét dr. Kis János preláus szavai zárták be. A mai délelőtti folyamán még az Országos Magyar Cecilia egyesület és az Alkoholellenes Szövetség is gyűléseztek.

Apponyi beszéde.

Délután folytatták a nagygyűlést, melynek kimagasló része volt Apponyi Albert beszéde. Apponyi Albert Ghillányi Imre után emelkedett szólásra és a felekezetieskedésről beszélt. Azt mondják, hogy hazánk a jelszavak országa, de hiszen a jelszó az eszmék népszerűsítésének nélkülözhetetlen eszköze.

Ilyen jelszó a felekezetieskedés jelszava. Ezt szokták ellenségeink felhasználni. Andrassy Gyula gróf utolsó beszédében a kultusztercánál igen találóan jellemezte azt. Vallási csoportosulásoknak világi célokra való felhasználása. Ezt a fajtáját a felekezetieskedésnek mi is elítéljük. A vallást világi hatalmi célokra felhasználni nem szabad, nem kevésbé mások jogos érdekeinek sérelmére. De meren állítani, a magyar katolicizmustól ez mindig távol állott. (Ejzenés.) Egyházunk mindig sajnálatos ténynek fogja tekinteni a hitettség megszakadását a kereszténységben, de számol azzal a tényvel, mely nem csak megengedi, de kötelességévé is teszi a híveknek a más hitűek jogainak tiszteletben tartását. Amde ezeket a jogokat, melyek az 1848. XX. t-cikkéből fakadnak, magunk számára is követeljük. Semmi veszedelem nincs tehát az igazi felekezetiesességben. A felekezeti csoportosulások államellenes célokra használatának fel, melylyel szemben az állam védekezik. Egyben a katolikus egyház erőteljesen támogatja.

De ellenségeink a felekezetieskedés jelszavával azt vitatják, hogy minden egyházi alapon szervezett oktatás és nevelés megtartja az állam egységét. Azt mondják, hogy számolni kell a vallást mindenünne. A vallás menjen a templomba, de láttunk az utóbbi időben jelenségeket, hogy még a templomban is ugyanaz a gyűlölettel kísérik és különös, hogy azok kik a templomba üzik a vallást nem éppen buzgó látogatói a templomnak.

Midőn alkotmányunk veszélyben volt, nem a hívők köréből akadtak az alkotmányellenes törekvések eszközei, hanem éppen azoknak köréből, akik a vallást számúzik, akik a nemzetköziséget hirdetik, míg a hívők tömege ott volt a küzdők sorában.

Az iskolából kiakarják küszöbözni az egyházi befolyást, helyébe egységes erkölcsi befolyást akarnak tenni, de honnan vegyék ezt? az államtól? Az államnak melyik szervéből? Gyönyörű gondolat, a parlamenti többségek változásával, változnék az állam erkölcstana is, melyet talán egyik, vagy másik kialakulásában technikai obstrukcióval akadályozza meg az elkekeredett kisebbség.

Ahol megsemmisítik az egyház tekintélyét, ott helyébe más nem léphet, mint a kiszámíthatatlanság, a felelőtlenység az egyéni szeszely.

Az államnak szociális gazdasági kezelési téren fontos munkája van.

De az állami kezelést kitarítja szilárd erkölcsi egyensúlyban a kereszténység.

Veszélyes annak igenis, de nem a felekezetieskedésnek, hanem ott ahol az egyház elleni harcot hirdetik.

Es mikor ezen egyház körül csoportosulunk, nem csupán hitünk kötelességeinek teszünk eleget, hanem hazafias cselekedetet végzünk. Felekezeties kérdést gyakorlunk, hanem segítünk megóvni hazánkat az erkölcsi zűlléstől, megszilárdítjuk bennünk a nemzetfenntartó erkölcsi alapot, melyről megvagyunk írva: fundamentum aliud ponere nemo potest, vagyis más alapot nem rakhat le senki, mint, amelyet lerakott a mi Urunk Jézus Krisztus.

Apponyi óriási hatása beszéde után a nagygyűlés percekig tüntetett Apponyi mellett.

ORSZÁGGYÜLÉS.

A képviselőház ülése.

Budapest, november 13.

A Ház tegnap, hétfőn, a jövő évi költségvetéssel foglalkozott.

Az ülés elején Juszt és Polónyi az iránt szóltak fel, mikor *Náday* elnök bemutatva a beérkezett kérvényeket, hogy azok nemcsak a közigazgatási, hanem a kérvényi bizottsághoz is utasíttassanak. Vita után így határozott:

A költségvetési vitánál

Bathányi Tivadar gróf szólal fel. Először a javaslatot s kijelenti, hogy a megkötött fegyverszünet kizárólag a javaslatnak még az évi folyamán való elintézése céljából történt s már most kijelenti, hogy a fegyverszünet leteltével ismételt a legvehemens harcot indítja meg a nemzet és a nép jogainak kivívásáért. A Ház engedelmével foglalkozik a *katholikus autonomia* kérdésével s kéri a kormányt, hogy a katolikus autonomiáról szóló törvényjavaslatot meától hamarabb terjessze a Ház elé.

Foglalkozik ezután a drágaság kérdésével, s a maga részéről kijelenti, hogy az argentinai husbehozatalát határozottan szükségesnek tartja, s egyben kijelenti, hogy a drágaság megszüntését csak úgy érhetjük el, ha az állatállományt számban és minőségben is emeljük. Végtelenül elszomorítónak és javítandónak találja az állami tisztviselők, illetve díjnokok helyzetét.

Foglalkozik ezután a katonai perrendtartással és a két éves katonai szolgálattal. Nem tartja szerencsésnek a kormánynak azon intézkedését, hogy a honvédségnél a két éves katonai szolgálatot három évre emelte fel. Ez nem javítja a már meglévő helyzetet, hanem határozott visszaesést jelent.

Szünet után **Szabó** István a javaslat ellen beszélt.

Az ülés vége 2 órakor.

FLEGMAN

uj áruházát
megnyitotta,

melynek megtekintésére a
n. é. közönséget tisztelettel meghívja.

Nagyvárad küldöttsége az új miniszternél.

Az üdvözlő felirat átnyújtása.

Nagyvárad város törvényhatósági bizottsága legutóbbi közgyűlésén lelkes örömmel vette tudomásul dr. *Beöthy* László [kereskedelmiügyi miniszter] történet kinevezéséről szóló feliratát s benső örömeinek kifejezéséül elhatározta, hogy az új minisztert, aki több mint egy évtizedig buzgó tevékenységet fejtett ki a város ügyei körül s elévülhetetlen érdemeket szerzett Nagyvárad város főispáni székében, — feliratban üdvözli s a feliratot küldöttség útján nyújtják át *Beöthy* László miniszternek.

A város küldöttsége tegnap, hétfőn délelőtt tett eleget a közgyűlés határozatának.

Hlatky Endre főispán vezette a város küldöttségét, amelyben *Rimler* Károly polgármester, dr. *Hoványi* Géza és dr. *Várady* Zsigmond orsz. képviselők, *Rimanóczy* Béla, *Szekely* Sándor, dr. *Löblé* László és dr. *Munk* Béla törvényhatósági bizottsági tagok vettek részt.

Dr. *Beöthy* László miniszter a képviselőházban fogadta a küldöttséget.

Hlatky Endre főispán rövid, keresetlen, de szívből fakadt beszédben üdvözölte *Beöthy* s amidőn tolmácsolta Nagyvárad minden polgárának őszinte örömet, egyben kérte, hogy új, nagyjelentőségű állásában is az eddigi szeretettel támogassa Nagyváradot fejlődésre irányuló törekvésében. Majd átnyújtotta Nagyvárad város feliratát, a mely a következőképp hangzik:

Nagyméltóságú Miniszter ur!

Ő császári és apostoli királyi felsége azon legfelsőbb elhatározását, amellyel Nagyméltóságodat kereskedelmiügyi m. kir. miniszterré legkegyelmesebben kinevezni méltóztatott, a legnagyobb örömmel fogadta az egész nemzet, tudatában annak, hogy az ország közgazdasági és kulturális fejlődésének irányítása olyan férfiu kezébe jutott, aki tehetségénél, jellemzilárságánál, egyszóval egész egyéniségénél fogva e fontos hivatását mindennek legteljesebb megelégedésére fogja betölteni.

Ezen öröm érzetében kiemelkedik Nagyvárad város közönsége a nemzet egyeteméből, mert azon féltit látja e méltó kitüntetésben részesítve, aki a város főispáni székében csaknem egy évtizeden keresztül pártatlan és mindenkor a város fejlődése és előrehaladására törekvő működésével a város minden egyes polgárának tiszteletét, szeretetét és bizalmát nyerte meg.

Iy érzésektől áthatva a város összes polgárainak nevében Nagyméltóságodat kinevezetése és a ministerium vezetésének átvétele alkalmával tiszta szívből, a legmelegebben üdvözljük és amikor biztosítjuk arról, hogy Nagyvárad v. tvh. Nagyméltóságodat fontos, közérdekű feladatok teljesítésére irányuló működésében és törekvéseiben mindenkor teljes erejével támogatni fogja, ugyanakkor tisztelettel felkérjük, hogy városunkat eddigi jóindulatában továbbra is megtartani és ennek fejlődésére irányuló önzetlen, hazafias tevékenységünket előmozdítani kegyeskedjék!

Nagyvárad város törvényhatósági bizottságának 1911. évi november hónap 9-én tartott üléséből.

A város közönsége nevében:
Rimler Károly,
polgármester.

Dr. *Beöthy* László miniszter igen szívélyesen fogadta az üdvözlést s amidőn meleg szavakban köszönetet mondott a törvényhatóság üdvözlőteért, biztosította a küldöttség tagjait, hogy továbbra is figyelemmel kíséri a város fejlődését.

A pápai gyászév.

A XI. Katolikus Nagygyűlés alkalmával tartott II. Kongregációs Nagygyűlés díszülésén a székesfővárosi Vigadóban elmondotta:

Dr. Krüger Aladár.

Mélyen tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Kongreganista magyar Testvéreim!

Gyászév?

Ki mondta volna ezt az esztendő, 1911-et az év elején gyászévnak a hivatalos olasz királyságban?

Hiszen nemzeti ünnepre készültek, kiállításra, nemzetközi kongresszusra, a civilizált világ békebarátainak összejövetelére a királyi Rómában! Hiszen óriási szobrot állítottak annak a királynak, a ki ugyan csúfos vereséget szenvedett Custozánál és Lissánál, de győzni tudott a Porta Piánál — a hol hős hadainak senki sem állott ellent. Hiszen a katolikus vallású Olaszország hivatalos örömkönyvek közt adta meg az engedélyt egy protestáns templom felépítésére éppen a Vatikánnal szemben! Gyászév! Gyász, szomorúság! Ki beszélt erről a hivatalos körökben?

És mégis, a kongregáció főtisztelendő prézese másfél hónappal ezelőtt azt az igen megtisztelő megbízást adta nekem, hogy a pápai gyászévről tartsak ma megemlékezést. Akkor azt hittem, csak egy ősz férfiúról kell megemlékezni, a kinek szíve csupa szeretet, a kinek haja csupa ezüst szál, a kinek lelke átkarolja az egész világot a krisztusi erényekkel és a ki boldognak szeretné látni e földön és a jobb hazában az egész emberiséget és a ki mégis fogságban kénytelen tölteni életét. Egy aggastyánról, a ki imádkozik ellenségeiért. Egy szentéletű főpapról, a kinek szelidsége sem képes visszatartani az ellene gyűlölködőket. Ma pedig, mikor Önök előtt megjelenek és Rómát juttatom eszükbe, könnyező anyákat, kétségbeesett ősz apákat, szemüket véresre síró hitveseket és menyasszonyokat látok Róma utcáin. Távól, a forró világrész homokját olasz ifjak vére áztatja, ott vesznek, távól hazájuktól, szeretteiktől. Halálhőrgésük áthatol a tengeren, az ünnepelni kívánt királyi Róma leveti az ünnepi köntöst és — gyászol. 1911 nem a pápának lett gyászéve, hanem azoknak, a kik megfosztották őt székvárosától, a kik a pápát akarták gyászba öltöztetni.

A pápa pedig nem örül ellenségei hullásán; gyászol. Gyászolja az egyház sorsát és gyászolja saját honfitársait, kiket valamely megfoghatatlan vakság hajt a romlás felé.

Nem így kezdődött ez az év, mélyen tisztelt hölgyeim és uraim!

Náthán — de nem a bölcs Náthán, a kit az irodalomtörténetből ismerünk, hanem csak a szabadkőműves Náthán, Róma polgármestere — kiáltványt bocsátott ki az ünnepi évfordulón. Az egész világ várta, minő tapintatos módon fogják az illetékes körök az ünnep kényes kérdését elintézni? Róma polgármestere pedig a következőket látta jónak kiáltványában világá kürtölni:

„Róma, 1870. szept. 20. előtt, a kötelező babona sötétségébe burkolva, húszszoros túrheteretlen rabszolgaság alatt hever, világosságot szomjuhozva, keresztülfürni igyekezve a földet, mely elválasztotta a mosolygó napfénytől, régi hű szívvvel figyelve Olaszországra, mely kedvesének megszabadításán munkálkodott. Néhány ágyulövés elég volt ahhoz, hogy leomoljon a választófal, mely addig a várost elválasztotta az emberi szabad társadalomtól, bele-

szorítva azt a dogma szűk körébe, elválasztva ragyogó eredetétől s a civilizáció és a tudomány által föltárt igazságoktól.“

Ez sem volt elég. Náthán — ismétlem, nem ama bizonyos bölcs Náthán, sőt! — elment a Porta Piához, a Custozánál, Áduánál és Tripolisznál tönkresilányított olasz hadi dicsőség egyetlen diadalmas emlékéhez, a hol — nem lévén ellenség — győztek és nem félve attól, hogy valaki rásüti a hazugot, a következőket mondotta:

„A Porta Pián ütött rés oly uralom végét jelentette, mely ellensége volt a polgárok akaratának, a szellemi művelődésnek, a civilizációnak; jelentette mindenk fölötte és kihirdette a Capitolium sziklájáról az emberi lelkiismeret emancipációját, mely ezentúl fölszabadult az Istenbe vetett hit alól, jelentette keresését annak a haladó igazságnak, melyet azelőtt a dogmák bilincsei a tévely félhomályába burkoltak.“

Ha Rómában, a Szentatya székhelyén büntetlenül merészelhet egy jövevény így arcába vágni az egyháznak, oh akkor jogos, szent és tiszteletreméltó az a gyász, melyet az egyház feje ez évben öltött.

De hát csakugyan olyan méltó okuk volt-e a pápa ellenségeinek ez évben diadalünnepet ülni?

1870. szeptembert írtak. A csatákban, fegyverletételekben megalázott, vérontásokban kimerült, polgári viszálykodásokban elgyengült szerencsétlen francia nemzet véresen vonaglott a rideg, kegyetlen győző lábai alatt. Még egy utolsó reménysugár reszketett a borzasztó sötétben át. A nemzetek halála! Hiszen annyi nép tartozott halálával a franciának! Amerikát ő tette állammá. Törökországot ő mentette meg a pusztulástól a krimi háborúban. És a melyik a legelső: Olaszországot ő tette nemzetté. Francia fegyverek verték tönkre az osztrák sereget Lombardiában s a solferinói francia diadal az első dátuma az olasz egységnek.

Ha valamelyik népnek, hát a testvér olaszoknak első sorban volt kötelessége a franciát rettenetes válságában el nem hagyni, segítségére sietni, támogatni minden erejével, mint a hogy támogatta egykor őt a francia vér, a francia fegyver. A legegységesebb hála érzete is segítő fegyvert nyomott az olasz állam kezébe. Valóban, a fegyvert meg is ragadták az olaszok, de nem siettek azzal a fegyverrel a lotharingiai harctérre, ahová a kötelesség és a becsület szava parancsolta őket, a hol azonban némi ágyugolyók is röpködtek, hanem elindultak kevésbé veszélyes, olcsóbb zsákmány után: Róma ellen indultak.

Alig jött meg a francia császári trón összeomlásának híre, szept. 7-én Visconti-Venosta külügyminiszter Flórencből már kiadta a körlevelet az európai udvarokhoz, hogy az olasz királyi csapatok meg fogják szállani Rómát. Szept. 11-én a flórenci hivatalos lapban megjelent a következő kommuniké: „Ő felsége a király a minisztertanács előterjesztésére elrendeite ma reggel, hogy a királyi csapatok lépjenek be a római tartományba.“ Ennyi volt a jogcím a pápa világi hatalmának megszüntetéséhez, fővárosa elrablásához. 80,000 főből állott a királyi sereg, 14,000 védte a pápai államot, nem lehetett kétség a hadjárat sorsáról.

Szept. 10-én a pápa még egy utolsó jótéteményben részesítette Róma lakosságát: megnyitotta és felavatta a

Piazza Terminin az Acqua Piát. Cavalletti márki leánya merített arany serleggel a forrásból s átadta a pápának, hogy elsőnek izelje meg az üdítő vizet. 19-én még elment a pápa a Lateráni Szent János templomba, melyet méltán neveznek minden templomok királynőjének és 78 éve dacára térden ment föl a Santa Scala 27 lépcsőjén. Mielőtt visszavonult volna a vatikáni palotába, a pápa megállott a Szent Péter téren. Gyönyörű őszi nap volt, éppen lenyugvóban a nap és utolsó sugarai megaranyozták a visszatekintő pápa ezüstös fűrtjeit. A téren teljes díszben állottak Charette zuávjai és tiszteltek: a pápának, mint Róma tényleges uralkodójának, utolszor. A sokaság némán hajolt meg a sokat megpróbált aggastyán előtt. Sokaknak szemében könny rezgett — utolszor látták az egyház fejét szabadnak. Egyszerre előlépett valaki, térdre ereszkedett a pápa előtt és áldását kérte: „még ez egyszer.“ Abban a pillanatban megzörrentek a fegyverek, térdre bocsátkozott a zuávzászlóalj, térdre az egész könnyező sokaság és IX. Pius a Szent Péter téren utolszor áldotta meg annak a városnak a lakosságát, mely a pápák alatt lett a modern világnak is fővárosa, melyben minden szent emlék a katolikus egyházra emlékeztetett és a melyhez Piuist is a szeretetnek annyi elszakíthatatlan szála fűzte. Már akkor Róma egy napja körül volt zárva. A pápa könnyes szemekkel áldotta meg a hozzá oly meghatóan ragaszkodó lakosságot, aztán sietve a Vatikánba tért, melyet élve többé el sem hagyhatott.

20-án reggel ágyúlövések riasztották fel Róma lakosságát már 5 órakor. Két oldalról is támadtak a piemontiak: a Porta Pián és a Porta Pancrazió, a Janiculum dombon. Tudja mindenki, hogy a pápa határozott parancsot adott: az első részítésre ki kell tüzni a fehér lobogót, ő érte vérnek folytania nem szabad. S valóban, a mint rést ütöttek a piemontiak ágyúit a Porta Pián, Kanceler hadügyminiszter felvonatta az Angyalvárra a fehér zászlót. Róma engedett a vad erőszaknak s megadta magát. Ennek dacára a Porta Pancrazió a királyiak tovább tüzeltek még egy óra hosszat: nekik okvetlenül kellett néhány védtelen pápai zuáv halála, a kik a kapott parancsnak megfelelőleg nem tüzeltek vissza, hanem ott estek el, a hűség és kötelességteljesítés nemes áldozataiként. A királyi csapatok pedig hivatalosan nem azonnal, hanem csak másnap szállották meg Rómát. Első napon mindössze néhány bersaglieri század vonult be, de bevonult velük egy sereg csőcselékneptés is, a kik az olasz fegyverek örök szégyenére egy egész napon át fosztogatták a rómaiakat, honfitársaikat, leendő fővárosuk polgárait.

A pápai hadsereg feloszlott. Az utolsó napiparancsban Pius pápa megható szavakkal bucsúzott el vitéz katonáitól. A következőket írta Kanceler tábornoknak: „Szükségét éreztem, tábornok úr, hogy önnek és egész hadseregünknek megköszönjem nagylelkű maguktartását, melyet egészen e napig tanúsítottak, megköszönjem a szentszékhez való ragaszkodásukat és azt az elhatározásukat, hogy a fővárost megoltalmazzák. Legyenek e szavak ünnepélyes bizonyosságai a Szentszék szolgálatában állott csapatok fegyelmének, hűségének és vitézségének.“

Hölgyeim és uraim, azt hiszem, nagyon sokan, egyre többen vannak, a kik szeretnék ezt a pápai napiparancsot úgy olvasni, hogy azt a pápa az egész kereszténységnek adja ki végső búcsúzóul. A kik szeretnék megisméltödvé látni a pápa elbúcsúzását Róma népétől, de úgy, hogy az egyháztól és az egyház a hivektől búcsúznék el. Hadd törjenek be az egyházba, a civilizációba rabló csőcselék-hadak, hadd fosztogassanak szabadon. Bennünket, a kik hűséges gárdistákként állunk a falak mellett, szeretnének fegyvertelenül látni, miként esünk el sorban az ő kényelmes biztonságból lövöldözött golyóiktól. A támadás központja a pápaság. Tudják, hogy a mi egyházunk kösziklára van építve, megpróbálják tehát ezt a kösziklét felrobbantani. Hiszen olyan nagy haladást tett már a robbantás tudománya, hogy egy ilyen régi kösziklét, melyet 2000 év előtt helyeztek el, talán csak levegőbe tudnak röpíteni?

Ezt az évet választották ki különösen támadásaik idejéül, amikor az olasz királyság fennállásának ötvenedik fordulóját ünnepli. 1861. március 14-én vette föl II. Viktor Emánuel szárdinai király az „Olaszország királya“ címet s már akkor tudták, hogy e címben benne van az ígéret Róma erőszakos elrablására vonatkozólag is. Hátha a jubileumból kipattan az egész egyház elleni erőszakos roham? Ünnepet rendeztek hát, nem annyira az olasz egység tiszteletére, mint inkább a pápa megalázására. Joggal emeli föl tehát tiltakozó szavát az ilyen ünneplés ellen a keresztény világ és ezerszer joggal nevezzük ezt az évet pápai gyászévnak.

A keresztény világ feje nem feledheti, hogy ma ő a saját hazájának egész életére elzárt lakosa, saját fővárosának ő a leghosszabb fogságra ítelt polgára s míg egy világ szívében otthonra talál, saját országában csak börtönben hajthatja fejét nyugalomra.

És ott, abban a szomorú rabságban, melyben csak a betű hozhatja őt közel a világhoz, nem saját rabságán kesereg a fogoly, hanem tömlőctartói sorsán. Azokon, a kik körülötte titokban vagy nyíltan ellenségeskedve, rabbá tették őt és rabbá akarják tenni az egyházat is Rómában, az olasz félszigeten és az egész világon.

Elvonulnak a római fogoly előtt a történelem képei. Az a 18 római császár, a ki Nerótól Julianus Apostatáig uralkodott és a kik körül négy öngyilkossá lett, kilencet meggyilkoltak és öten egyéb nyomorult végre jutottak. II. Justinianus császár, a ki azzal dicsekedett, hogy nincs nála hatalmasabb ellensége Sergius pápának és a kit fellázadt népe megcsonkított orral küldött számkivételbe. Bresciai Arnold és Cola di Rienzi, a pápa világi uralmának híres megtámadói, a kik közül az egyik tűzhalált halt, a másik az ellenséges Colonnaház bérencének gyilkos törétől vészelt el s a rómaiak azután holttestét húzták bitóra. II. Frigyes császár, a ki háborút viselt a pápa ellen és meghalt attól a méregtől, melyet saját fia nyújtott neki. A francia királyság, mely a közép- és új-korban annyi keserűséget szerzett a pápaságnak, a Bourbon dinasztia, mely az ugynevezett felvilágosodás irodalmában oly nyíltan foglalt állást a pápa ellen és a melyekről ma hiába kérdezzük, hol vannak? Néhány véres lap a történelemben őrzi emlékezetüket. II. József németrómai császár, a ki felvilágosodási jelszavaktól hajtva, az egyház és a pápa megalázását tette politikája egyik sarkpontjává és a ki mindenben kudarcot vallva, teljesen összetörve és megalázva, csalogva mult ki. Napoleon, a ki elsőnek rabolta el a XIX. században az egyházi államot és tette fogolylyá a pápát, a kinél magasabbra nem emelkedett és rettenetesebbet nem bukott halandó. Murat Joakim, a híres francia lovasgenerális, félelmet nem ismerő hős, Napoleon sógora, a ki fegyveres kézzel tört be a pápai államba, majd nápolyi királlyá lett és végül sortűzzel végeztetett ki. Umberto király, a ki már Rómából, mint fővárosból diktálta a szekularizációt és — hiszen emlékszünk rá — anarchista törének esett áldozatul. Ratazzi olasz miniszter, a ki a pápa elleni gyűlölettel üzetve, 500 lira díjat ígért annak, a ki a pápa halála hírének neki először megviszi és a kinek a díj kifizése után pár nappal ingyen lehetett olvasni a halála hírének. És még annyi más, szomorú, sötét sorozat, a gyűlölet kárhózatbélyegével homlokukon, a kik mint egy rettenetes mementót látszanak ismételni a történelemben folytonosan megújuló tanulságot, melyet a francia közmondás így fejez ki: ce qui mange du pape, en meurt — a ki a pápából eszik, belepusztul. Szomorú sorozat, szomorú a tanulság — és a legszomorubb, hogy mégsem akarnak belőle tanulni.

Nálunk sem árt néha napján rámutatni erre a tanulságra.

Hogy mit tettek a pápák Magyarországért, azt nekem itt, ez előtt az intelligens közönség előtt fejtegetnem fölösleges. De ott kint majd találkozni fognak Önök fél-intelligens elemekkel, a kik maguk közt mi tudósoknak nevezik magukat. Félbemaradt jogászokkal, vizsgák előtt megrekedt orvosnövendékekkel és egybekkel, a kik mivel

a betűket ismerik, tehát írnak s mivel a beszéd- és értelemgyakorlatban volt részük, tehát beszélnek, ha azon az értelemgyakorlat nem is látszik meg valami nagyon. Hozzászólnak mindenhez, mivel mivel mindenhez egyformán nem értenek. Beszélnek filozófiáról, a mit kávéházban csinálnak, természettudományról, a mit a panoptikumban, történelemről, a mit a moziban tanultak és erkölcsről, a melynek szabályait a Jardin de Parisban találták ki. Ha ezekkel találkozunk és ezek nem egészen kimosdott szájukba veszik a pápaság nevét, meg lehet nekik említeni, hogy ha Magyarország ma áll és nekik türelmes vendéglátó gazdájuk, hát azt Szent István bölcsességének köszönhetik, a ki Magyarországot elválhatlan kapcsolatba hozta a pápai trónussal. Megmondhatják, hogy volt idő, mikor Magyarországot veszni engedte az egész világ, de a pápa ott állott mellette és a mohácsi csatateret a pápa katonáinak vére is öntözte. Megmondhatják, hogy Budavár bevételének ha egykor emlékoszlopot állítanak, azon az oszlopon első helyet kell adni XI. Ince pápának, a kinek lángbuzgalma és hathatós segítsége első sorban mozgatta meg a keresztény fejedelmeket a felszabadító háborúra. Megmondhatják, hogy a világnak csaknem minden hatalmassága volt már egyszer vagy többször a magyarnak ellensége, állottunk mi kivont karddal saját királyainkkal és saját polgártársainkkal szemben is, de a római Szentszék mindenkor a magyarnak leghathatósabb, legerősebb pártfogója, atyai jóakarója volt, megemlékezvén arról, hogy ez az ország Mária országa és a pápa Krisztus helytartója.

A magyar ember, mélyen tisztelt hölgyeim és uraim, csak tiszteletet és hódolatot kell, hogy érezzen a pápa iránt. Nem magyar ember az, a ki e nemzet legigazabb barátját gyalazza — s nem volt a magyarnak soha igazabb jóakarója a pápáknál.

De nemcsak magyarok: Szent István óta keresztények, katolikusok is vagyunk. Ha nem volnék katolikus, a magyarság bennem tiszteletet parancsolna a pápa iránt. Mint katolikus, csak még mélyebben érzem a hódolatot

Mikor arra vagyok kíváncsi, ki a mi egyházunk erősege, csak azt kell vizsgálnom, mit támadnak leghevesebben ellenségeink? Mire vannak irányítva a poklok kapuinak erőkihívásai? És mikor azt látom, hogy senki annyira ostromoknak, rohamoknak, alattomos aknavetéseknek kitéve nincs, mint a pápa, mikor látom a pápákat vérpadon, számkivetésben, üldözve, fogságban és mégis soha meg nem törve, mindig ugyanabban a rendületlen hitben, ugyanabban a fáradhatlan buzgalomban az egyház, az egész emberiség javáért: akkor lehetetlen el nem ismerem, hogy valóban ez az a köszál, melyre az anyaszentegyház építve van, mely ellen hiába törnek a gonoszok minden erejükkel és hatalmukkal. Ott látom homlokukon az isteni ígéret ragyogó csillagát: én pedig imádkozni fogok érte, hogy hited meg ne fogyatkozzék és megerősíthesd a hitben társaidat. Emberek vagyunk, gyarlók és esendők. Voltak a pápák közt is szentek és voltak, kiknek magánélete kritika alá esett. Voltak nagy tehetségek, kik a világot átfogták szellemükkel és voltak jámbor lelkek, kik jóságukkal hódítottak első sorban. De egy sem volt, a kinek a hitre vonatkozólag csak egyetlen egy tévedését is fel lehetne jegyezni, egy sem volt, a kinek homlokán az a krisztusi lehellet nyomán fakadt csillag elhalványult volna, a ki ne ékeskedhetett volna teljes joggal az egész emberiség előtt, mint a hitnek rendületlen oszlopa. Nekem pedig iránytűre van szükségem, hogy az örök élet felé vezető úton el ne tévedjek. Nézzétek: a hajós a maga néhány napos vagy néhány hetes útjára iránytűt visz magával, a katona térképet tesz zsebébe, mikor harcba megy, a vonatra felszálló utas menetrendet vásárol. Benne vagyunk mindannyian egy szépséges gyorsasággal száguldó vonatban. A tudósok megmondják, mekkora ennek a vonatnak a sebessége. Leírják a vele száguldó többi kocsikat, az ég csillagait. Megerőszakolják mindazt, a mit száguldásunk közben magunk körül látunk. Csodás számolásaikkal meglepnek bennünket. Csak a menetrendet nem adják a kezünkbe: egyik sem

tudja kiszámítani, honnan jövök, egyik sem tudja megmondani, hova megyek. Pedig ha egy pár órák kis vasúti utazásnál tudni kívánom előre, hol fogok kiszállani, talán az egész élet útjánál is érdemes volna erről gondolkodni! Mikor a vasútra felülök, a végállomásnál előre gondoskodom magamnak szállásról. A tudomány könnyűvé teszi ezt ma már a távírással — de hol van az a Marconi, a ki biztosítani tudná szállásomat az életút végén? Harcba indulok, mikor az életbe kilépek. Hol van az a térkép, mely kijelölje az élet ezer elrejtett veszedelmét, hogy el ne tévedjek és éppen az ellenség közé ne kerüljek? Melyik tudós tudja ezt a maga erejéből elkészíteni? És mikor Európából egy kényelmes gyorsgőzösön átszelem az óceánt Amerikáig, a néhány napig tartó hajózás alatt örökké az iránytűn a szemem, nehogy egy pillanatra is letérjek a helyes útról. Ki adja kezembe az iránytűt, mikor az élet hajóján nem pár napot, hanem az egész földi életet vagyok hivatva eltölteni? A tudomány? Az, a mely nem tud mást, mint hullát boncolni és vegyfolyamatokat konstatálni? Melyik tudósra hallgassak: arra-e, a ki megvigasztal, hogy a halálom csak vegybomlás vagy arra, a ki az ignoramus et ignorabimus örök sötétjébe borítja zaklatot lelkemet? Arra a filozófusra-e, a ki megnyugtat, hogy állati ősök állati utódja vagyok, nemes hivatások nélkül? Vagy arra a filozófusra, a ki morált keres az állatban és immoralitást plántál az emberbe? Elméletek romhalmazzának látom a filozófia kínos vergődését Plátótól Kantig és Confuciusztól Spencrig. Melyik rom alá meneküljek, mikor a kétség elfogja vergődő lelkemet? Vagy nézem azokat a különböző vallási rendszereket, melyek embertől származtak s egy-egy emberről vagy emberi fogalomról vették elnevezésüket. Változást, bizonytalanságot látok mindenikben. A ki szépíteni akarja őket, azt mondja rá, hogy ez a haladás. Én azonban azt felelem rá, hogy a mi fejlődik, az nem tökéletes, a mi nem tökéletes, az nem bizonyos, én pedig az én igazságra szomjas lelkemmel tökéletességet, bizonyosságot, igazságot keresek, én érzem, tudom, hogy én önmagamban zárt egység, önálló egyéniség vagyok, magasabbra hivatva, mint a mit a földnek 24 órára beosztott napjaival, az egyenlítő fokaival megmérhető távolságaival megmérni és körülhatárolni lehet — én a tökéletes, bizonyos igazságot keresem és ezt nem találom meg másutt, mint azokban az igékben, melyeknek a római pápa a letéteményese, a melyeket ő hirdet első sorban, amelyek igaz hirdetésének ő a legfőbb felügyelője: a katolikus egyházban és mint annak hű fia, meghódolok az idők folyamán mindig egyforma, mindig korszerű és fejlődésre soha sem szoruló és mégis mindig modern keresztény katolikus igazság és annak őre: a római pápa előtt!

A pusztá hódolat azonban ma már, mélyen tisztelt hölgyeim és uraim, nem elég. Harcok idejét éljük, újkori vértanúság és üldözések kora kezdődik. Szent Péter egy szűk tömlőben volt rab Rómában, utódjának börtöne tágasabb, de az utód éppen annyira fogoly, mint volt az előd. Szent Péter is kiszabadulhatott volna fogságából, csak engednie kellett volna az igazságból. A pápa is kiszabadulhatna fogságából, csak engednie kellene a jogból. Nem teszi s éppen olyan fogoly marad, mint maradt Szent Péter. Itt körülöttünk is folyik az üldözés. Nem lándsával és vadállatokkal. Oh, mi sokkal finomabb korban élünk. Nem ölnek meg bennünket, csak a megélhetést veszik el tőlünk. A ki vezető állásban van és igazi katolikus akar lenni, azt nem küldik a Mamertinum sötét kazamatáiba, hanem csak nyugdíjazzák. Nem vadállatokat, hanem csak sajtóhiénákat uszítanak katolikus vezérfiaink ellen. Nem pellengéreznek ki Róma utcáin és nem ékesítik szurokfáklyába öntött testünkkel a császár kertjét, hanem a gúny és a rágalom szennyét öntik reánk. Egykor a katakombákban kémek szaglásztaik elődeink után és onnan hurcolták őket vérpadra. Ma csak a hivatalokban, a közéletben folyik ugyanez az alattomos munka, a melyet nem tudok másnak nevezni, mint gyáva érzületsszaglásnak és jaj annak, a kinél katolikus érzületet szaglászni ki a jól ismert sötét helyiségből ránk szabadított

képek! A névleges katolikusság még megengedett dolog, sőt kívánatos is, hogy lehessen hivatkozni ugynevezett liberális jó katolikusokra. A nem csupán névleges katolikus aztán lesheti előmenetelét, mellyel családja boldogulását, gyermekei nevelését biztosíthatná! Elkedvetlenedik, elfásul, mások megrendülnek példáján — és mikor támadás éri az egyházat, nincs a ki kiállana védelmére. Lélekben, titokban él még a katolikus meggyőződés, él sokkal mélyebben és sokkal szélesebb körökben, mint mi magunk gondoljuk és mint ellenségeink sejtik. Mikor egy-egy eltítkolt keserűség fölfakad, csak akkor látjuk, hányan lehetnének, hányan kellene lennünk! Sokkal erősebbek vagyunk a szívekben, mint a fórumon. De ez az üdvösségre nem elég. Az egyház csak akkor kezdhette el a világot átfogó nagy szeretetmunkáját, mikor a katakombákból kiszabadult. Nekünk is a visszavonultság katakombáiból ki kell szabadítanunk a katolikus meggyőződést, ki kell szabadítanunk különösen Magyarországon. Kint, a napfény alatt, a szabad levegőn, a fórumon tudunk igazán üdvös munkát végezni, ha a krisztusi szeretettel áthatjuk a közéletet, a sajtót, a pénzvilágot, a hivatalokat, az egész társadalmat. Erre pedig apostolkodásra van szükség. Föl kell keresni az elvonult lelkeket, össze kell hozni a hasonló gondolkodásúakat, hogy előbb összegyűlvén, megismerjék és megerősítsék egymást, épüljenek egymás buzgóságán, azután pedig föl az apostolkodás munkájára, a kinek módjában áll. Nem mindenki küzdhet egyforma mértékben, de nincs senki, a ki a maga körében legalább valami csekély mértékben ne tehetne érte valamit. Ime a pápák a példányképeink. Némelyik a világ békebírája és kormányzója fejedelmeknek, másik az egyszerű belső buzgóság apostola, de apostol mindenik úgy, a mint tehetsége iránya kiméretett. Lehet, hogy az apostoli munka közben vértanúság várja az embert. Nincs ennél szebb dicsőség. A hazaszeretet vértanúit késő nemzedékek is koszorúkkal keresik fel, a hit vértanúit pedig a világ Ura ékesíti fel a legszebb, soha sem hervadó koszorúval. A kik erre az apostolkodó, ha kell: vértanúságra is kész úton követjük a pápát, a kik a mi világunk képét át akarjuk formálni a magunk szerény körében apostoli lélekkel és martir bátorságával: azok mi vagyunk kongreganisták.

Magyarok vagyunk, keresztények és kongreganisták. Mint magyarok tiszteljük a pápát, mint keresztények hódolattal engedelmeskedünk neki, mint kongreganisták pedig felvesszük keresztjét és ha kell, a tűzbe megyünk érte!

Azt fogja erre mondani valaki: lelkes beszéd, de csak lelkesedés. Künn, a hideg levegőn, az élet kijózanító hűvösségében majd lecsillapúl a láz és a józan számítás mást fog diktálni. Csak hadd gyászoljon Róma ősz főpapja magában, miénn az öröm, miénn a szép élet, mit törődünk a más bajával?

Mélyen tisztelt hölgyeim és uraim! Én gyakorlati ember vagyok és a paragrafusok száraz parancsai és tiltó rendelkezései társaságában élem át az életet. Higyjék el, nem kenyerem a szép, de nagyon fölösleges szentjánosbogárkák fényében való gyönyörködés. A mit a mi hármag ragaszkodásunkról a pápa iránt mondtam, azt így írja elő nekünk a legridegebb kétszerkettő gyakorlati szempontja is.

Magyarok akarunk maradni, sőt fejlődni, erősödni akarunk. Hogy miképpen fejlődjünk és erősödjünk, azt minden nap élénk varázsolják vetített képeken tudósok, publicisták és krajcáros ujságírók egyaránt. Megmagyarázzák, mit kellene ott a vetített képen látnunk: egy boldog népet, ragyogó képet, színben gazdagot, elbűvölőt. A magyarázatot halljuk, de az a kép sehogy sem akar élénk varázsolódni. Floriannak a híres francia meseírónak a majma jut az embernek önkéntelen is az eszébe. A majom elleste egy napon, hogy a gazdája miképpen csinál pompás vetített képeket a bővös lámpával. Egyszer a gazda nem volt otthon és a majom összegyűjtötte az összes házi állatokat és vetítő estélyt akart nekik rendezni. Elővette a bővös lámpát és a fehér vásznat meg a ké-

peket, az utóbbiakat beletette a lámpa kamarájába és magyarázta, mi minden látható ott a vásznon. Nem volt semmi látható, mert egyet elfelejtett a derék majom, elfelejtette a lámpát meggyújtani. Nálunk is hiába magyarázzák a legszebb képeket; nem jelenik meg egy sem, mert elfelejtik meggyújtani a lámpát, az emberi világosság forrását: a vallás lámpáját. Elfelejtik? Sőt szándékosan mellőzik. Nyíltan hirdetik az „édes vallástalan élet” kultuszát, melynek első parancsa: ne imádkozzatok, hanem káromkodjatok! Idegen jövevény ez az eszmeáramlat, de hát mi oly szívesen fogadunk minden idegent! Pedig már Széchenyi megmondotta a magyar vendégszeretre támaszkodva belopódzó jövevényekre, hogy „általuk a hon nem mindig gazdagul s ők sokszor, mint szálla csak sértik a magyarságot s azzal még eddig legalább nem s tán soha sem vegyülnek össze.” Ezúttal csak az idegen eszmékre kívánom ezt alkalmazni, azokra, a melyeket mindentéle utánzásra hajlandó, eredetét alkotni nem képes majomtermészetek csempészenek át a magyar határon s a melyekkel el akarják ámitani az országot. Hiábavaló fáradozás. Halljuk a szavakat, de nem látjuk az oly csábítóan ígért képet: hiányzik mögötte a fény és a meleg forrása, az igazságnak életető tüze. A rideg ész azt mondja nekem: ne hallgass az ámitókra, a kik a sötétben kifosztják a lelket, mint a színházi besurranó tolvajok a zsebedet. A kétszer-kettő alapján nem nehéz megfelelni, kinek higyjünk? A pápának-e, a ki 900 éven át egybeforrt a magyar történelemmel, vagy azoknak, a kiktől Széchenyi majdnem száz év előtt már azt mondta, hogy szállák a nemzet testében? Ugyan mit írna ma, mikor a szállák talpfává látná megnövekedve?

Jönnek azonban szemforgatók és azt mondják az én számításomra: barátom, kifelejtettél belőle egyet: a keresztény türelmességet. A dacos magyarnak talán lehet valami igaza, de mi lesz a keresztény erényekkel? Katolikus vagy, tessék a keresztény erényeket egész terjedelmükben gyakorolni. Ne keress te szállákat, vagy talpfákat, hanem viseld el őket, így parancsolja a türelem és az alázatosság szabálya.

Erre is van válasz. Más a keresztény alázatosság és megint más a gyáva meghunyászkodás. A keresztényi alázat és türelem mindig önérzetes, mindig férfias, mindig méltóságteljes. A gyáva meghunyászkodás lerántja az embert a sárba: a keresztény alázatosság fölemeli az Istenhez. A gyáva megalázkodás megalkuszik 50%-ra, rossz üzletnél még kevesebbre is, a keresztény alázatosság szerényen, de határozottan megy egyenest kitzűött célja felé. A keresztény alázatosság az erény hőseivel, a meggyőződés vértanúival és az igazság hitvallóival ékeskedik: a gyáva meghunyászkodásnak csak rabszolgakorbáccsal vert eunuchjai vannak. Nincs az az alázatossági parancs, mely előírná nekem, hogy a hazugságot mint igazságot tömjénezsem. A legkevesebb az, hogy hátat fordítok neki. De ha van bennem az alázatosság és a türelem mellett hitvallói bátorság is, akkor szembeszállok vele és megvívom a csatát, melyet csak vagy mint győztes vagy mint vértanú hagyok abba.

De ismét jön az én jó barátom és aggódva figyelmeztet: legyen eddig igazad, itt azonban téves az okoskodásod. Vedd a való életet úgy a mint van. Csatáról beszélsz, tehát nyilván a kongreganista hitvallók küzdelmét értetted. Azt a küzdelmet, melyet a kongreganista folytat első sorban saját bensejében, másodsorban az apostoli munkásságban, mindkét irányban az isteni igazságért. Mi haszna küzdesz mindezekért? Talán elmulasztod ezzel a kedvező alkalmat előmeneteledre. Talán családod is megérzi — mert hiszen a ki előre áll a csatárláncban, legyen nyugodt, hogy az ellentáborból minden lesipuskás őt fogja célba venni. Kiteszed boldogulósodat, talán családodat is a veszélynek, egy — tegyük fel — szép, nemes eszméért? Mit érsz vele, ha csatának nem is vértanúja, hanem mondjuk csak sebesültje, nyomorékja, koldusa leszel tieiddel együtt? Erre az ellenvetésre mélyen tisztelt hölgyeim és uraim az én rideg számításom is tovább megy egy lépéssel és azt mondja:

nemcsak az a fali kis egyszeregy van, a mit az elemi iskola faláról kórusban betanultunk. Van felsőbb menyiségtan is, mely a végtelen kicsivel és a végtelen naggyal számít s a mindenség problémáit fejtegeti. Mindaz, a mi itt körülöttünk van, a porszemtől a Tejútig és a mécsvilágtól a Sziriuszig végtelen kicsiség az ember örök céljához képest. Por voltál és porrá leszel, de Isten kezéből kerültél ki és Isten fiául kell hozzá visszatérned. Az én rideg, száraz okoskodásom azt mondja: ha egymás mellé állítom a végtelen kicsit, a mi egy pillanat alatt megsemmisülhet és a végtelen nagyot, a mi nem mulandó, hanem örök, változatlan: akkor azt mondom, annyit törődöm az elsővel, a mennyit okvetlenül kell, de a végtelen kicsiért dőreség volna elhanyagolnom a végtelen nagyot, mely felé ki van tűzve utam, mely felé szárnyak nélkül is szállok minden vágyammal, minden törődésemmel, minden lelkesedésemmel. Ez a kongreganista lelkének szárnyalása önmagát tekintve és mert kongreganista és mert apostolkodásra van hivatása, a szeretet parancsa folytán visz magával erre az Isten felé vezető útra annyi lelket, a mennyit magával ragadhat.

Lagerlöf Zelmának, Éjszak zseniális költőnőjének van egy gyönyörű legendája. Szomorkodott Szent Péter a mennyországban. Az Úr Jézus hozzálépett és bár tudta, mi bántja, megkérdezte, mi az oka a szomorúságának? Felelé Szent Péter:

— Uram, nincs igazság a Te országodban.

Az Ur nem haragudott meg e vakmerő, szavakra, mert tudta, mi keseríti az apostolt, hanem szeretettel faggatta, mi okozza elkeseredését? Ismét felelé Szent Péter:

— Nincs igazság a Te országodban, mert ime, az én anyám nincs itt énelem, hanem a kárhozottak közt szenved.

Az Ur tudta, miért kell Szent Péter anyjának szenvednie, de meg akarta vigasztalni Szent Pétert és így szólt:

— Két angyalt küldök azonnal anyádért. Ha fel tudják hozni őt a kárhozottak közül, legyen része az üdvösségben!

És intett és két angyal suhanó szárnyakkal azonnal aláereszkedett, az Ur pedig az ő hűséges tanítványával egy felhő széléről nézte a történendőket.

A mint a két angyal aláereszkedett, örömkialtás halatszott fel a kárhozottak közül. Karjaikat nyujtották feléjük, jaj, talán értem jönnek, talán engem szabadítanak meg! Az angyalok kiválasztottak egy asszonyt, gyöngéden megfogták és kiemelték a kárhozottak tengeréből. Abban a pillanatban, a mint fölemelték, vagy husz-harminc lélek kapaszkodott az asszony ruhájába, karjába, lábába, esdekelve, vigye őket is magával. És a két angyal a nagy teherrel szállt oly könnyen, mintha egy gyermeket vinnének magukkal.

Az asszony azonban észrevevén, hogy a mennyország felé tartanak, elkezdett rikácsolni:

— Takarodjatok! Én egyedül megyek, engem egyedül hívnak!

És elkezdte a beléakaszódókat leseperni magáról. Egy mozdulattal vagy tíz lelket rázott le, azok visszazuhantak és a két angyal egyszerre mintha lassabban tudta volna vinni a többi. Minél feljebb jöttek, annál többet rázott le magáról a nő és minden lerázott teherrel mintha nem könyebbedett hanem súlyosbodott volna, a két angyal terhe. Utoljára már csak egy lélek volt az asszonnyal. Görcsösen kapaszkodott a nyakába, az pedig mindkét kezével igyekezett magát az ölelő karok közül kiszabadítani. Az angyalok szárnya fáradtan, lankadtan, alig libegett, de azért nagy nehezen közeledtek ahhoz a felhőhöz, a hol érkezésüket Szent Péter szívszorongva várta. Még néhány szárnycsapás kellett, a mikor az asszonynak sikerült rettenetes erőfeszítéssel az utolsó lelket is leráznia magáról. A boldogtalan visszazuhant, de abban a pillanatban az asszony is kisiklott az angyalok karjaiból és mint egy kődarab zuhant vissza a semmiségbe. Az apostol letörölte könnyeit és megcsókolta a Mester átszúrt kezét.

— Uram, bocsáss meg, igazad van. Nem az önzés vezet a Te országodba!

Mélyen tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Ezelőtt egy félszázaddal feloszlatták a pápa fegyveres hadseregét. Új Rómát alakították a régi helyére, melynek legfőbb ékessége Krisztus helytartójának börtöne. Új Rómát, melyben gúnynak és gyalázatnak van kitéve a keresztény világ feje és az a hit, melynek ő a legfőbb őre. De azért az a hófehér hajú aggastyán nincs egyedül: vele van a keresztény világ minden szíve. Nincs hadsereg nélkül: az új Rómának van új pápai hadserege is, a kongregációk. A legönzetenőbb hadsereg ez, a legmagasztosabb céllal. Nem földi dicsőségért, hanem az örök boldogságért küzdünk a szent Atya védelmében. És nem ki-ki a maga dicsőségéért, hanem együtt mindnyájan és mindazok dicsőségéért küzdünk, a kiket meg tudunk hódítani a szeretet kardjával, fel tudunk páncélozni a hittel és meg tudunk erősíteni a kiolthatatlan reménységgel. Valamikor Zsigmond magyar király hadserege azzal ment az ellenségre, hogy ezek a lovagok feltartanak lándzsáikkal a leroskadó eget is. Itt állunk mi is, Szűz Mária vitézlő rendjének magyar katonái, tisztelgésre hajlítva kardjainkat Krisztus földi helytartója előtt. Itt állunk, készen arra, hogy fölemelt kardjainkkal harcba menjünk, ha szükség van rá és föltartsuk fegyverünkkel, a szeretettel a hazánkra szakadó poklokat! Itt állunk, ma együtt legyünk részünk a diadalban is az örökkévalóságban és ha Istennek úgy tetszik, egykoron amaz örök városban is, hol Szent Péter sírba téve és Rómának dobog szíve!

A hitvallók unokáihoz.

Ünnepi beszéd.

*Elmondta SZILÁGYI DÓZSA az országos ifjúsági
matinén november hó 12-én, a régi Országházban.*

Kedves Kongreganista Testvéreim!

Nagy szellemek alkotásai mellett virraszt az emberiség — a lángéztől a teremőrig. Kéziratokat, remekművek, műemlékek, képeket igen sokszor egy nemzet büszke és féltékeny önérzete, a művész világ rajongása, a tudósok szörszálhasogatásig finom kritikája őriz.

Rafaelnek annyi égi ihlettel megteremtett sixtusi Madonnája majdnem mennyei kincse Drezdának és Németországnak.

A híres milói Venusz zárandokhely a párisi muzeumban, a Louvre-ban.

Mily büszkesége Bécsnek Canovának szobra, Mária Krisztina, amelyen a fájdalom mély érzése, a szegények könnyező szeretete ömlik el?

Említsem-e Rómát, amely a klasszikus és keresztény világ halhatatlan emlékeinek kincstára? De beszélnek a csontok is.

Napoleon granit sirja csendet, megilletődést, bámulatot parancsol.

Vagy nem szól-e nemzeti érzésed dicsőségről, szabadságról, önzetlenségről, hazáról, mikor Kassán Rákóczi sirja előtt imádkozol?

Mily természetfeletti ihlet Rafael Istenanyján!

Mily tiszta nőiesség a milói Venuszon!

Mennyi részvét árad Canova alkotásából!

Mennyire eltörpölünk Napoleon lángesze és történelmi nagysága előtt!

Imára kulcsoljuk kezeinket a vezérlőfejedelem előtt!

De ez mind mulandó kincs.

A vászon elrongyolódik.

A festék elmosódik.

A márvány eltörik.

A csont elporlad.

De mutatok én nektek más örökséget, amely égi fényével sok emberi alkotásnak ad glóriát. Nemcsak néma vásznon, hideg kővön, száraz betűkben, rezgő húrokon örökitette meg magát, hanem él, beszél, áthat, tüzesít, lelkesít a halálig és az égig.

Ismerek emléket, amely nem egy muzeum borongós vagy napfényes termében van zárva, hanem millió és millió ember halhatatlan lelkében él.

Bámulok egy isteni remeket, amelynek hatása nem egy néma megilletődés, egy csendes hullámfodra a szívnek, egy bámuló szava az ajknak: egy égbe törő vágy, egy új élet, egy új ember, egy határtalan igény: az örökkévalóság.

Csodálok egy nagy erőt, amelynek szava hatalmasabb, mint az orkáne; hullámverése magával ragadóbb, mint a végtelen tengeré; amelynek tüze lángja hevesebb, emésztőbb, mint az amerikai erdőégéseké: ez egy mennyei erő, amelynek hangja szíveket támasztott, hulláma milliókat ragadott, tüzéből ragyogó lelkek támadtak.

Ismeritek ezt az emléket, ezt az örökséget, ezt az erőt?

Ez a hit, ami Krisztusi és nemzeti örökségünk, amelynek legfőbb élesztője, őrzője a magyarok Nagyasszonya.

Ez nem holt örökség, nem mozdulatlan szobor, csengő-bongó költemény vagy színes kép, hanem egy nagyszerű élet, mely az elmében világít, a szívben lüktet, az akaratot edzi.

Ennek századokon át az egész embert átható élő örökségnek elszánt őrei: a kongreganisták.

Nézzétek Eszterházy Miklós grófot, mint 16 éves ifju családi körét veszti el, hogy hitét megtarthassa. Mint családapának élete tündöklő példa, hatásos szentbeszéd gyermekei számára. Eszterházy, a nádor, Jézus Szive tiszteletének buzgó apostola.

Említsem-e nektek Koháry István grófot a füleki kapitányt, a vitéz altábornokot, aki tudásáért és vitézségéért kapott kitüntetést letette Szűz Mária lábához? Aki amily erővel és bátorsággal forgatta a kardot, oly türelemmel viselte a bilincseket hitéért, hűségéért. Aki elmerült az áhítatban az Oltáriszentség előtt, csökkal halmozta a feszületet.

Nem büszkeségünk Pázmány Péter, a főpap, aki újjá teremti hazánkat, nyeivünket, aki annyi elpártolt előkelő családot a krisztusi hit királyi vérével újra nemesít az Egyház és a menny számára?

tusi hit királyi vérével újra nemesít az Egyház és a menny számára?

Szóljak nektek a mi vezérlőfejedelemünkről, Rákóczyról, a szabadsághősökről? Annyi csata megvívója, annyi föld tulajdonosa, egykor boldog családapa — veszve, szegényen, elhagyottan éjjel elzengett zsolozsmákkal, elmélkedéssel, böjtöléssel és egy felemelő nagypénteki halálban mutatja meg, hogy ő győzve, veszve, gazdagon, szegényen, élve, haldokolva utolsó lélegzetéig a hit lánglelkű őre.

Kongreganisták!

Eszterházy egy államférfi. A trón lábánál egy ország jelenét és jövőjét hordozza lelkében. Államférfiúi bölcsességével versenyre kelt, felülmulta a keresztény okosság, amely a földi dicsőségtől az ég felé fordítja szemét. Imádkozik. Apostolkodik. Egy tetőtől talpig férfi és magyar.

És ez kongreganista volt.

Koháry, egy kapitány, altábornagy, katona. Száz halállal nyugodtan nézett szembe. Királyi kegyben fürdött. Ez a rettenthetetlen, ez az ünnepelet leborul, imádkozik. Önmaga ellen is küzd és győz. Egy minden ízében férfi és katona.

És ez kongreganista volt.

Pázmány biboros érsek. Egy új Magyarország és irodalom megnyitója. Tiszta magyarságában a sértetlen hit lávafolyama hullámzik. Hite, nyelve és ajka ellenállhatatlan és fáradhatatlan apostollá avatják. Egy szívvel-lelkével egészen pap és apostol másokért és önmagáért.

És ez kongreganista volt.

Rákóczi igen gazdag főúr, legönzettelenebb szabadsághős. Hazájáért hazájáról mond le. Csak egyről nem mondott le és ezzel mindent elvesztve is gazdagnak érezte magát. Ősei hitéről. Nemes volt nemcsak vérében, lelkében is. A csatatéren vesztes, de babért kapott a lelki szabadságharcban.

És ez kongreganista volt.

Kongreganisták!

Államférfi, katona, főpap, szabadsághős a kormányrudnál, csatatéren, templomban, könyvekben, számkivetésben, szívükben, ajkukon, életükben hordozzák, megvallják, ragyogtatják azt a nagyszerű örökséget, amelyet annyi munka verejtéke, annyi bánatkönny, annyi martírvér szentelt meg.

Megtanulhatjátok, hogy ezt az örökséget nem lehet ásitozva, kullogva, meghátrálva, bujkálva őrizni, hanem ébren, előretörve, nyíltan, harcikedvvel önmagunk és világ ellen.

Nem zászlóerdő, színes szalag, csillogó érem, tagok száma, hanem krisztusi gondolkodás, érzés, akarás a kongregációk dicsősége.

A kongregációk élete nem a kápolna gyertyalobogása, tömjén illata, kenetes éneke, hanem az önuralom iskolája, amely a tiszta és megrendíthetetlen jellemek tömött, áttörhetetlen sorát állítja az életbe.

Nem muló hangulat, gyermekes hiuság, vagy önérdek, hanem sziklaszilárd meggyőződés és tántoríthatatlan hűség a kongregációk erkölcsi súlya.

Csak az igaz meggyőződésnek és áldozni kész hűségnek van joga mondani: „Megtartjuk örökre.“

Ezen szavak nem holt betűk, hanem szíved egész tartalmának bennük kell élni.

Ezen ígéret nem a percek felemelő ceremoniája, hanem vezércsillagnak kell lenni, amely téged vezet iskolába, templomba, életbe, tevékeny férfikorba, tiszta multtal dicsekvő öregkorba, halálba és az örökkévalóságba.

Nincs az idő tengerében egy perc, nincs a beláthatatlan térben egy zúg, nincs állás, amikor és ahol megtagadhatnád kongreganista voitodat, ahol megszűnnék rád nézve ennek érvénye: „Megtartjuk örökre.“

Ez a két szó pedig a legnagyobb hatalmat, az önuralmat jelent, amelynek minden ostromot kiálló gránitalapján férfi leszel, egy eget vivsz ki, az Istent hódítod meg.

Julián álma.

Históriás ének.

Irta és a Szent István Társulat és a Pázmány Egyesület budapesti irodalmi matinéján felolvasta:

Dr. Krüger Aladár.

Ódon, ős kolostor nagy könyvesházában
Kronikába írva éneket találtam.
Éneket találtam Julián barátról,
Szegény magyaroknak vére-hullásáról.

I.

Volga mentén, magyarok sátoztáborában
Pohár csendül, zene szól, vigadnak javában.
Szomszéd mongol fejedelem szépséges leánya
Magyar vezér fiának most lett a mátkája.

Vala pedig a leánynak Édua a neve,
Vitéz magyar fejedelem deli fia: Keve.
Sudár tölgy volt az ifjú, büszke és fenséges,
Rózsa a lány, tavasz minden mosolyával ékes.

Aldozatra paripát hetet, hófehéret
Táltosok az oltárra odavezetének.
Hófehér hét paripa meleg, piros vére
Vérben kelő napsugárral együtt szökkent égre.

Harsogtak a harsonák, rézdobok dobogtak,
Vig szellővel enyelgő lobogók lobogtak.
S hogy Édua és Keve egymás mellé álla,
Hirdeté a főtáltos minden világtájra:

„Hadak ura, istenünk, halljad én beszédem!
Legyen örök áldásod ezen a kötésen!
S mint ez ifjú és e lány kézbe kezét tesznek,
Legyenek egytestvérré a magyar s mongol nemzet!

Hüvelyéből százezer kard kiröppent az égre,
Százezer ajk rivalgott harci vágytól égve.
Föllobogtak pattogva hét hatalmas máglyák —
Az ifjú pár némán állott. Ők csak egymást látták.

II.

Egyszerre távol megmozdúl a nép,
Egy ifjú foglyot hoznak közelébb.
Kötéllel kötve derekán a kámzsa,
Az arca nyílt és büszke a járása.
Rászól a vezér: „Ki vagy, vakmerő,
Ki ünnepünket megzavarni jő?”
„Magyar vagyok, miként te, fejedelem
S az igaz Isten az én Istenem.
Él egy nép messze innen napnyugatra,
Hazája a Duna s a Tisza partja.
Serény, ha béke van; csatába bátor,
Álmos vezérrel jött az őshazából.
Országga gazdag, kincsekkel tele
S van messze földön tisztelt fegyvere.
Jöttem hirdetni: él ott nemzetünk!
Oh jertek hozzánk, küzdjete velünk!
Ne legyen a magyarnak két hazája,
S ne két Istenhez szálljon föl fohásza!
Mert egy Isten van két hazánk felett,
Csupa jóság ő, csupa szeretet.
Az ő országga: béke és bocsánat,
Erős kart nála a gyöngék találnak.

Voltunk mi is valaha — regös ajk dalolja —
Etele hős királlyal világnak ostorja.
Álmossal is sok ezerezen fölkerekedének —
Messze tűnő nyomukat elveszti az ének.

Mi maradtunk egyedül, maroknyi kis nemzet,
Halkkal tovahömpölygő Volga folyó mellett
Világverő dicsőségnek késő hírmondója...
Szél susogja, Volga sírja, regös ajk dalolja.

És jött messzi keletről, merre a nap támad,
Hadverő nagy serege a mongol császárnak.
Idáig a lovuk piros embervérben gázolt,
Utjukra a megölt népek ajka nyögött átkot.

De minekünk baráti, testvérkezét nyújtja,
Hív bennünket hódító, diadalmas útra.
S mint ez ifjú és e lány szent kötést kötének,
Fogadja a magyart is a mongol testvérenek.

Régi dicső hadaknak ködbe vesző útja
Diadallal kirakottan föltáruul most újra.
És mi járjuk szikrát hányó paripán kevélyen...
Hadak ura, istenünk, halljad én beszédem!”

Hatalma nagy, jósága végtelen,
Ő úr a földön és az egeken.
Hozzá vezetlek — óh hallgass reám —
Én, legkisebb szolgálója, Julián.”

Ethallgat mind az egész sokaság,
Új ébredés, nem ismert új világ:
Bocsánat, béke, szeretet, alázat —
Im szóra nyílik ajka Éduának:
„Egy képet látok melleden. Mi végre?”
„Ez itt, leányom, Isten anyja képe.
Hétfájdalmú Szűz, föld legszebb virága,
S magyar hazánknak égi patronája,
Kinek királyunk, ősz István, a szent
Fölajánlotta ezt a nemzetet.
Lobogóinkon az ő képe van,
Csatákon ő véd minket untalan.
Szűzek oltalma, aggok vigasza
S leventeségnek legszebb csillaga!”

Egyszerre Keve arca fölragyog:
„Vezess, idegen. Testvéred vagyok.”

III.

Aluszik csendes éj nagy messzi határon,
Édua szemeit kerüli az álom.
„Az az idegen nő, az ő szelid arca,
Völegényem szívét tölem elragadta!”

Csillagtalán, sötét, nagy fekete éjbe'
Elindul Édua hűséges cselédje.
Kerülgeti loppal, lesve egyik sátrót,
Benn Julián barát alszik édes álmot.

Álmodik gyönyörűt, magyar dicsőségről,
Elszakadt testvérek ölekezéséről.
Mennyekből Mária mosolyogva látja —
Halkan im kinyílik sátrának a szárnya.

Két gyöngye kis népből lesz egy nagy, hatalmas,
Békén boldoguló, harcon diadalmas —
Sátrának ajtaja megint csak meglebben,
S tova fut valaki egyre sebesebben.

Éduának arca diadaltól lángol.
„Itt vagy hát! Elhoztak attól a baráttól!
Nem büvöli többet Kevét a szépséged,
Száz ezer darabra zúzom ezt a képet!”

Fekete szemében vad bosszú villama,
Kezében kicsike ezüst buzogánya.
Már sújtana véle — Istenanyja képe
Olyan szeliden néz Édua szemébe!

Kicsike Jézuskát hogy ölében tartja,
Mintha oltalmazná remegve a karja.
Mint hogyha szólana: „Mit vétettem neked?
S ez a kicsi gyermek, mondd, bántott-e téged?”

Édua két keze némán csak aláhull,
Két könnycsepp ott reszket sötét pillájáról.
Szoritja a szívét ki nem mondott ima,
És felsóhajt csendben, meghatva: „Mária...”

IV.

Száll a nyári enyhe szellő,
Kél keletről könnyű felhő.
Ki tudná azt jóelőre,
Nem vihar két-e belőle?

Volga folyó partja mellett
Ketten járnak, lépegetnek,
Kart szorosan karba fűzve,
Játszi szóval gondot üzve.

„Az én vérem, magyar népem
Új hazába elvezérlem.
Jössz-e velem, messze földre?”
„Tied vagyok mindörökre.”

„Megyünk hegyen, völgyön által,
Küzdve vésszel, száz halállal.
Ez sem rettent vissza téged?”
„Csak velem légy: én nem félek.”

„Ősz atyádat, jó anyádat,
Itt hagyod az ősi sátrat.
Eljössz mégis?” „Két karodba,
Majd találok új otthonra.

„Új Istenre, szeretetre,
Esküszünk majd új életre.
Itt hagyod ős istenséged?”
„Egy Isten őv engem s téged.”

„Hosszú úton, új hazáig
Itt is, ott is harc megállít.
Ha elestem, mi lesz véled?”
„Veled halok, veled élek.”

Volga folyó partja mellett
Ifjú és lány elmerengnek.
Nézik: fönn a kék egekbe'
Száll két fecske messze, messze...

Suttog nyári enyhe szellő,
Kél keletről könnyű felhő.
Ki tudná azt jóelőre,
Nem vihar két-e belőle?...

V.

Imádkozik Julián tornyos Esztergomba',
Ablakát a szélvihar rázza, ostromolja.
Tegnap tért meg messze útról, hej, de nincs nyugalma,
Villámlás az ég palástját meg-meghasogatja.

Lát a barát éberem rettenetes álmot:
Napkeletről kerekedő gyilkos pogány tábor.
Napkeleti pogányok szörnyű sokasága
Feretegmód szakad rá Nagy-Magyarországra.

Mongol vezér esküt mond, hallja egész népe:
„Lányom lelkét elrabolták — meglakolnak érte!
Magyar vértől kiárad tengerré a Volga,
Esküszöm a kék egekre s fekete poklokra!”

Juliánnak egész teste lázban ég és reszket,
Ki állhatná az útját ilyen fergetegnek?
Milliónyi mongolhoz a magyarság semmi —
Oh jaj, Keve, Édua és mind, valamennyi!...

Künn forgószél a fákat tördeli és rázza.
Lefeküszik a barát, az is csak hiába.
Bög az orkán, majd megint föl-fölszív közbe,
Julián a hideg ágyon hánykodik gyötrőve.

Egyszer aztán nehezen, talán éjfél tájon,
Juliánnak szemeit befogja az álom.
Meggíhenne, csak lehetne! nem nyugszik a lelke,
Hívja messze valami, messze, napkeletre.

Nincs tovább az irás. Mintha a ki rötta,
Tollát a kezéből kiejtette volna.
Szememben egy könnycsepp — letörölöm. El véle!
Julián álmának nincs még ezzel vége!

Élnek idegen faj vasbilincset rázva —
Testvéri könnyünket te csókold reája!
Hadd lássák: im újra letűzik, kibontják
Julián hódító magyar lobogóját!

Volgamenti magyarok széles országába'
Nincs egy, aki remegne, nincs egy, a ki gyáva.
Tomboló vad paripán, prüszkölő szép ménen
Hadba vonul valamennyi robogva, kevélyen.

Legelő a sereg élén — Julián is látja —
Kép van tűzve hatalmas, lobogós lándzsára.
Kép, a melyet — fölismeri — ő hagyott ott nekik,
Magyaroknak patrónáját emelik az égig.

Viszi ifjú dalia — oly szép a vonása! —
Sáppadt arccal Julián ismer Éduára.
S mellette a fővezér: Keve, völegénye...
Julián csak imádkozik: „A nagy Isten védje!”

Irtózatos a csata. Fogy a magyar tábor,
Mind ott hull el kézben karddal. Mind magyar, mind bátor.
De még áll a zászlós lándzsa s körülötte sorba'
Hull a mongol egyre-másra mind nagyobb halomba.

Hajlik a nap estére immár nyugovóra.
Csak két ifjú harcol még egymást átkarolva.
Büszke lándzsa lezuhan — elsuhanó lelkek...
Egy magyar sincs többé a Volga folyó mellett.

Talpra szökken a barát. Az egész ég lángol,
Julián csak mint egy szobor nézi ablakából.
„Vége, vége. Árvák lettünk! Nincs testvérünk senki!
Oh jaj, Keve — Édua — és mind, valamennyi...”

*

Egyszerű barát te, lenn a magyar földben,
Dobbanjon meg szíved a magyar rögökben!
Tüzes ajkad szóljon újra ez országnak —
Vannak még magyarok, kik ma is rád várnak!

adott esetben örömmel segíti elő nemes törekvésében Nagyváradot.

Az üdvözlés után még sokáig szívélyesen beszélgetett a miniszter a küldöttség tagjaival

Legjobb minőségű
valódi amerikai cipők
REICHARD áruháza
cégnél kaphatók.

UJDONSÁGOK.

* **A király nem jön Budapestre.** A király őszi programjába tudvalegleg egy budapesti utazás terve is fel volt véve. Az uralkodó egészségi állapota azonban még ma sem teljesen kielégítő és ezért a budapesti út egyelőre elmarad. A király a tegnapi napos időben sem hagyhatta el Schönbrunn, csak nyitott ablakok mellett sétált a kastély nagy csarnokában.

* **Vetítő est** Igen érdekesnek ígérkezik a Katholikus körnek mai vetítő estéje, melyen a premontrai főgimnáziumnak tudós fizikai tanára **Bertram Bruuo** tart előadást — vetített képek kíséretében a *Röntgen sugarakról* és *Röntgen fotografálásról*. Az előadás a kör helyiségében este fél hatkor kezdődik.

* **Előkészületek a kamarai választásra.** A vasárnap megejtendő kereskedelmi és iparkamarai választások utolsó hete nagyon mozgalmasnak ígérkezik. Vasárnap két helyen és gyűléseket tartottak a választások tárgyában. A gyáriparosok országos szövetségének nagyváradi fiókja a kamara helyiségében tartott ülést, amelyen **Kálmán (Weisz) Ernő**t, a **Léderer** és **Kálmán gyár** igazgatóját rendes tagnak, **Weinberger** Lajost, az **Emilia gőzmalom** tulajdonosát pedig póttagnak jelölték a kamara iparos osztagába. — A kereskedők körében alakult reform-párt pedig a Lloyd-kávéház külön helyiségében tartott népes értekezletet. Mintegy 120-an voltak jelen. **Fried Ferenc** elnökölt, aki az eddigi kamarai tagok működését kifogásolta s melyreható reformokat kíván a kamara életébe. A párt a választásokat megelőző napokban agitációs összejöveteleket tart és pedig november 16-án, csütörtökön az **Ujvilág kávéház**; 17-én pénteken a **Salon kávéházban** és szombaton, november 18-án, a választás előestéjén az **Emke** külön helyiségében. Kéri, hogy az agitációs összejöveteleken minél tömegesebben jelenjenek meg s a választásnál a párt jelöltjeit diadalra juttatni segítsék. Ezután **Balás L.**, a kiskereskedők társelnöke bejelentette a kiskereskedők csatlakozását. — **Nemetk Mihály** a magántisztviselők titkára ígérte, hogy a magántisztviselők küzdenek a reformpárt jelöltjei mellett. — **Boros J.**, a **Friss Ujság** kiadója szintén a kamara működésével foglalkozott, s azon kijelentést tette, hogy az elégedetlenség keltette létre a reformpártot. — **Weisz Lajos** összetartásra buzdította a párthoz csatlakozókat. — **Korn Frigyes** kérte, hogy közöljék, kik a párt jelöltjei, mire **Fried Ferenc** azt válaszolta, hogy szerdán hozzák nyilvánosságra a jelöltek

névsorát, amelynél a személyi érdekek ki vannak zárva. — Végül **Nagy Sándor** indítványozta, hogy alakítsák meg a kereskedők egyesületét, hogy ellenőrizzék a kamarát és a Keresk. Csarnokot, miért állanak fenn. Az indítványt helyesléssel fogadták s az értekezlet szétoszlott.

* **A nyilvános könyvtár államsegélye**
A múlt hóban megnyitott nyilvános könyvtár részére a város államsegélyt akar kieszközölni. E tárgyban **Hlatky Endre** főispán, **Rimler Károly** polgármester és dr. **Adorján Armin**, a Szigligeti Társaság alelnöke Budapestre utaztak, hogy személyesen értekezzenek a döntő körökkel. Újokat bizonyára eredmény fogja követni.

* **Kinevezés.** Az igazságügyminiszter **Menyhárt János** dr. nagyváradi kir. törvényszéki joggyakornokot az élesdi járásbíróshoz jelezdőtve nevezte ki.

* **Áthelyezés.** Az igazságügyminiszter **Bojér András** élesdi járásbíróági jegyzőt a magyarországi járásbíróshoz helyezte át.

* **Ülés a városházán.** Nagyvárad városi villamos telepének felügyelő bizottsága november 16-án, csütörtökön délután 4 órakor a városházán ülést tart.

* **Megszüntetett zárlatok.** Gerő Armin főkapitány bejelentette a városi tanácsnak, hogy a lépfene Nagyváradon megszűnt a szarvasmarhák között s így feloldotta a március 16-án elrendelt ebzárlatot, mert újabb veszteségi esetek nem fordultak elő.

* **A szegényügy országos rendezése.** A belügyminiszter rendeletet intézett tegnap Nagyvárad városi törvényhatóságához, hogy a közsegélyezés és magán jótékonyági intézmények által 1910. évben nyújtott segélyről kimutatást terjesszen fel. A belügyminiszternek — mint értesülünk, — a tervekbevitelt szegényügy országos és általános rendezése czéljából van szüksége a kért adatokra.

* **Ideiglenes templom Ujiráson.** Ismételten megemlékeztünk már a váradi káptalannak arról a minden dicsőretnen felül álló szép és nagy szociális érzékre, valamint áldozatkészségre valló alkotásáról, melyet a biharmegyei **Ujirás** falu telepítésével létesített. Az új falu házai, melyekben száz magyar család lakik, már legnagyobbbrészt készen vannak, sőt épülnek már a középületek is. Elsőnek az iskola épült fel, melyre nagy szükség van, mert 120 tankölest irtak össze. Templomot, mintegy száz ezer korona költséggel, **Bunyitay Vincze** praefátus-kanonok fog építeni az új falunak. Tavasszal fognak hozzá a templomépítéshez, melyre a tervek már készen vannak. Hogy addig se legyenek a hívek lelki gondozás nélkül, a már elkészült iskolaépületben oltárt állítottak s ideiglenes kápolnát rendeztek be, melyet most vasárnap áldott meg dr. **Karácsonyi János** dékán-kanonok. Az ideiglenes kápolnához **Bunyitay** kanonok szép feszületet ajándékozott, a harmoniumot s a többi felszerelést a káptalan adta. Ugyancsak vasárnap ment végbe a temető megáldása, délután pedig **Szabó Sándor** szeghalmi plebános, kihez ideiglenesen **Ujirás** tartozik, megalakította az iskolaszéket. A szép ünnepségekben részt vettek **Gaszner Károly** uradalmi intéző és **Géczy Géza** uradalmi főmérnök.

* **Esküvő.** Diszes esküvő ment végbe vasárnap délelőtt a váradszöllősi templomban, hol **Géher Antal** gyógyszerész esküdött örök hűséget a váradi leányvilág egyik viruló szépségű előkelő tagjának **Óváry Pankának**, néhai

Óváry Sándor volt iklódi káptalani számtartó és **Zsombory Irma** leányának. A délszaki nővérekkel izlésesen díszített szép kis templomot ez alkalomra teljesen megtöltötte a Váradról odasereglett nagyszámú előkelő közönség. A násznép, mely az Óváry és Géher családok tagjaiból állott, festői szép csoportban vonult a templomba. Az esketést dr. **Vucskics Gyula** nagyváradi esperes plebános tartotta, ki meghatott beszédet intézett az új párthoz. Násznagyok voltak **Szekely Sándor** káptalani főszámvevő és **Niedermann Antal**, posta-távirda főtitkár. Az esküvőt özvegy **Óváryné** szőlői birtokán fényes lakona követte, mely a legszűkebb családi körben folyt le. Az új pár az esti gyorsvonattal nászutra indult.

* **Halálozás.** Mint értesülünk, **Bihari Imre** központi járási írnok tegnapelőtt Budapesten meghalt. Az elhunyt vármegyei tisztviselő Nagyváradon hosszú éveken keresztül működött, mint szépirástanár. **Bihari Imre** már csaknem egy éve betegeskedett s volt szabadságon. Az elhunytat családja és a rokonság gyászolja.

* **A tűzoltószövetség köszönete az alispánnak** A legutóbb Nagyváradon tartott tűzoltószövetségi közgyűlés folytán tegnap az országos szövetség elnöksége átiratot intézett **Fráter Barnabás** alispánhoz. A szövetség elnöksége a lefolyt közgyűlés alapján örömmel konstatálja, hogy Biharmegyében a tűzoltási ügy kedvezően áll és az alispán buzgó törekvése folytán a szövetség s közigazgatás között olyan kapocs jött létre, mely a fontos közérdeket szolgáló szövetség ügyét biztosítja. Az elnökség hálás köszönetet mond az alispán tevékenységeért és kéri, hogy ez irányban való támogatását a jövőben is tartsa fenn.

* **Kettős gyilkosság.** Pozsonyban vasárnap délelőtt rémes kettős gyilkosságot történt. **Németh Józsefnét**, egy állami tisztviselő özvegyét és ennek **Sarolta** beteges, pupos nevű leányát megfojtották saját lakásukon. Trafikjuk volt a székesegyház felé vezető uton. Nagyon szerényen éltek s legteljebb a templomba mentek el egyszer-egyszer. Vasárnap feltűnt, hogy a trafik nincs nyitva s mikor a szobába léptek, rémülve látták, hogy a szegény asszony kezei össze vannak kötve, a szája betömve; megvolt fojtva. Mellette feküdt a szegény pupos leány; saját szürke boájával fojtották meg. Az értékpapírok és 700—800 korona pénz megvan. Vagy nem találták meg, vagy nem rabolni akartak.

x **Itt a vadászat!** Ha élvezettel akar vadászni, úgy fegyverét és patron szükségletét szerezz be szakembernél, mert nem mindegy az, hogy csak puska vagy patron legyen, hanem fontos, hogy az jó és szakértő által legyen készítve, ne hagyjuk magunkat félrevezetni hangzatos hirdetésekkel, mert rendszeren később bánjuk csak meg, ha ilyeneknek felelünk. **Sauer-féle** fegyverek eredeti gyári árban árjazzák szerint; továbbá a legelső rendű gyárosok fegyverei csak **LADÁNYI JÓZSEF** puskaművesnél kaphatók eredeti árban. M. kir. löporáruda. Telephon 269. Nagyvárad Rákóczi-ut.

x **Csillár és fémáru gyártási telep:** Nagyvárad Iroda s raktár Szt. János-u. 1. Bémer-tér 3. Telefon 556. Készítik a legizlésesebb kivitelben modern és stilszerű csillárokat, villamos, gáz vagy petroleumra. Átalakítások s régi csillárok galvanizálása; villamos motor, világítási és csengő berendezések a legolcsóbban. Kiváló tisztelettel **STERN ADOLF.** 33

x **Október havában** megjelenő magyar és német folyóiratok nagy választékban érkeztek. Kérjen mutatványszámot. **Benkő Artur.** Telefon 870.

x **A LA GERBEAUD** színházi cukorkák kizárólag csak **Aszódynál**, Kossuth-utca és **Cukorkakirálynál** Kert-utcán kapható eredeti csomagolásban, I-es 2 K, II-ös 1 K, III-as 50 fill. Kiváló finom, jó minőségért a cég neve garancia. Minden csomagon az **Aszódy** név olvasható. ::
Telefon 635. 550

ORSZÁGOS KÖZVETÍTŐ BANK RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

Nagyvárad, Rimanóczy-utca 9. I. em.

Kieszközöl
**törlesztéses és jel-
zálog kölcsönöket,**
Financirozza HÁZAK VÉTELÉT és ELADÁSÁT és azokra, mint minden más ingatlanra a legmagasabb értékbécslés szerint GYORSAN OLCSO KÖLCSÖNT folyósítat.

Kolosváry Sándor

ékszerész, arany és ezüstműves üzletét folyó év május 1-én helyezte át míg az építkezés tart Nagyvárad, Rákóczi-ut 5. sz. Veiszlovits házba, az Orsolya zárda templomával szemben. ::

OVÁS.

Óvakodjunk a selejtes kézi munkáktól, Bóvli árut ne vegyen, mikor

ujat és szépet

nálam az elismert olcsó áron szerezhethet be.

TÁTRAY GUSZTÁV

Rákóczi-ut 4. sz. — Telefon 783.

Figyeljünk a cégre

Rimanóczy műbutorgyár.

::: Állandó bútorkiállítás. :::

I. rendű tölgy és bükkfa parketta saját gyártmány.

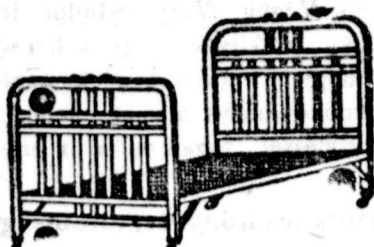
Saját készítményű modern eszerp-kályhák állandóan raktáron. Elvállalja kályhák javítását.

Raktár és iroda: Rákóczy-ut, saját ház.

::: TELEFON: 796. :::

Költségvetés díjtalan.

Vas és rezubitor

gyári raktári

Székrenyő 3 matraccal 20 korona

Sodronybetét 10 korona

Rézkarmiss 4 korona

Gyermekágy 24 koronától feljebb, kapható

Kohn Adolf

vaskereskedőnél Nagyvárad, Kossuth-utca 10 sz. Telefon 636.

SZÍNHÁZ.

Heti műsor:

Kedd: Eszmadta.

Szerda: Eszmadta.

Csütörtök délután: (ifjúsági előadás Gaál József születésének 100 éves fordulójára alkalomból) a Peleskei nótárius.

Csütörtök este: Cigányszerelem.

Péntek: Theodor és társa.

Szombat: délután 3 órákor gyermek előadás (Basa bácsi meséi.)

Vasárnap d. u.: Cornevillei harangok.

Eszmadta.

Vannak jó operettek és vannak gyenge operettek. A jó operettek érdemes előadni, mert azokat a közönség szívesen megnézi és a kassa megtelik, a gyenge operettek pedig elő szokás adni, mert nincs mindig jó operett kéznél. Már pedig a közönségnek operett kell és a gyenge operettet is megnézi, ha valamivel sikerül elbolondítani. Az Eszmadta határozottan gyenge operett. A meséje vérszegény, humoros származás, zenéje sem eredeti, sem nem szép. Más igazgató ilyenkor a kezét tördelné kétségbeesésében, hogy mit csináljon az ilyen darabbal. Erdélyi Miklós egyet gondolt és kegyes korcsolyát kötött a Zsigmondy, meg a Kabos lábára, az első felvonásba beállította Flegmen női ruha-áruházának legszebb darabjait, a másodikba felgyújtott ötven lampiont, kivilágított egy gőzhajót és görögülz címén Belzebubhoz méltó kénszaggal árasztotta el a nézőteret, a harmadikban pedig a háttérbe helyezett egy világitó tornyot. Kabos kacagató mókái és néhány sikerült kupléja aztán teljessé tette a sikert. Egyebet nem is írhatunk a darabról, a meséjét tegnapról mára eltejejtettük, mert nem volt érdemes megjegyezni. Így legalább a közönség memoárját sem terheljük meg az elolvasásával.

Zsigmondy aranyes jókedvvel játszott és szépen énekelt, jó partnere volt Medgyaszay. Báthory Elza játéka és énekére nagy gondot fordított s így sikere is jelentősebb volt, mint az eddigiek. Kabos nagyszerű volt, jól játszott és énekelt Miskey is.

A diszletek pazar volta annál kellemesebben érintett bennünket, mert e sorok írója a napokban Aradon és Temesvárt nézett végig egy-egy előadást. A temesvári Bőregér diszlet elég gyenge volt, de az aradi Ördög-diszletre csak a »szégyenletes« jelző a megfelelő. Plafon nélküli szék, ócska kopott színpadak tenyérnyi lyukakkal. Hála Istennek, ilyet nálunk soha sem

lehet látni. Jegyezzük meg még meg, hogy az aradi drámai együttes mélyen alatta áll a mienknek s egyedül Szendrey igazgató volt elfogadható, akkor lehetetlen, hogy elégedettséget ne éreznünk. Viszont a temesvári énekes ensemblé sokkal jobb mint a miénk, úgy a szólisták mint az énekarok s a zenekar. Természetesen Temesvárt minden nap zsúfolt ház van, s az is természetes, hogy Aradon nap mint nap kong a nézőtér az ürességtől.

A mi direktorunk nem passzkodhatik a közönségnek, az Eszmadtát is telt ház nézte végig. —d.

NYILTÉR.

NEUMANN TESTVÉREK

Üvegfestészeti és díszüvegezési műintézet.

Üvegcsiszoló és tükör áruháza.

NAGYVÁRAD, RÁKÓCZI-UT 55. SZÁM.

A főtisztelendő papság szíves figyelmébe ajánljuk műtermünket

templom ablakok díszüvegezésék készítésére, művészi és egyszerűbb kivitelben ólom keretbe foglalva.

CZÉGÜNK TÖBSZÖRÖSEN KITUNTETVE.

Telefon 1164.

ELADÓ egy 15 változatú Zimmerman-féle

egészen új

HARMONIUM.

Cím a kiadóhivatalban

TÁVIRATOK.

Kabos Ferenc lemond.

Budapest, nov. 13.

(Saj. tud.) Mint befejezett tonyt beszéltek, hogy Kabos lemond alelnöki tisztességéről. Az alelnöki helyre már megkezdődtek a kombinációk, de megállapodás még nem történt.

Olasz-török háború.

Konstantinápoly, nov. 13.

(Saját tudósítónktól.) A törökök megtámadták a Tripolisz előtti olasz hadállásokat és az olaszokat visszazoritották.

Kettős halál a Merán-szállóban.

Budapest, nov. 13.

(Saját tudósítónktól.) Lapunk zárta után értesülünk, hogy a Merán szállóban Liederer Imre 68. gyalogezredbeli hadnagy

agyonlőtte önmagát. Több levelet hagyott hátra, egyet özvegy édesanyjának és egy nyitott levelet, melyben azt írja, hogy betegség, adósság és rossz természete kegette a halálba.

A hatóság még nem tudta megállapítani, hogy ki volt az öngyilkos nő. Átkutattak mindent, de semmi nyomra vezető jelt nem találtak. [Egyedüli jel, amit a fehérneműjében találtak, két betű: A. L. A férfi levelet hagyott hátra édesanyjának.

A nádudvari választás.

Budapest nov. 13.

(Saj. tud.) Tegnap tartották meg Nádudvaron a képviselőválasztást. A választás igen heves lefolyású volt. Különösen délelőle volt erős a küzdelem. A záróra delután 5 órára volt kitűzve. A választás Veszprémi István győzelmével végződött. Veszprémi István kapott 1052 és György Edre 782 szavazatot.

SZERKESZTŐI PÓSTA.

Sz. S. Nagyvárad. Mihályi érsek halálhíre tévedésből került lapunkba s őszintén örülünk, hogy az agg főpap halála nem következett be. Mivel későn kaptuk az életrajzi adatokat, azzal adtuk le a nyomdába, hogy csak az esetben szedjük ki, ha a gyászsepről az éjjeli órákban értesítés jönne s ennek dacára a hír megjelent.

Feldstrick Kálmán

könyvkötészete és dobozgyártása
Nagyvárad, Rákóczi-ut Moskovits-ház
A Széchenyi étteremmel szemben.

Készít mindennemű a szakmába vágó munkát a legegyszerűbb és a legdiszesebb kivitelben.
Nagyvárad-város, Biharvármegye, Magy. kir. ítélőtábla, a Nagyvárad és vidéki M. kir. Adóhivatalok, M. kir. honvédbadapródiskola és a megyei összes fősolgabírók és körjegyzők szerződéses szállítója.

231

KÖZGAZDASÁG.

Gabona üzlet.

Borgida Béla és Társa jelentése.

Budapesten

A gabonaüzletén tegnap lanya volt az árnyzat. Készáru 5 fillérrel olcsóbb.

Határidők sárlata:

Áprilisi buza (1912)	— —	11.70
Áprilisi rozs	— —	10.25
Októberi zab	— —	9.64
Áprilisi zab	— —	9.63
Októberi rozs	— —	9.69
Októberi buza	— —	11.95
Májusi tengeri (1912)	— —	8.38
Augusztusi tengeri	— —	8.60
Augusztusi repce	— —	14.60

Budapesti értéktőzsde.

Magyar Általános Hitelbank nagyváradi fiókjának távirati jelentése.

Magyar hitelrészvény	— —	844.40
Oszták hitelrészvény	— —	647.—
Jelzálogbank	— —	482.—
Leszámitoló és pénzváltó	— —	571.—
Salgótarjáni kőszén	— —	675.—
Oszták államvasút részvény	— —	719.—
Közuti vasút	— —	789.—
Beocsini cement	— —	—
Rimamurányi vasmű	— —	619.—
Városi vasút	— —	415.—

A szerkesztésért felelős:

Dr. VUCSKICS GYULA

MAGYAR ÁRVÁNYVIZ
FORGALMI-KIVITELI RT
BUDAPEST

Formára és tartósságra felülmulhatatlanok a MOSKOVITS

anatomiai czipők.

Egységárak: 10, 13, 17 korona.

Nagyváradi fióközletek:

- I. Kossuth-utca 5. Gyár-épület.
- II. Bémer-tér, Bazar-épület.
- III. Zöldfa-utca 7. sz. Dr. MUNK-ház.

Moskovits Farkas és Társa
czipő és csizmagyar részvénytársaság.

MEGNYILT

a Bémer-tér sarkán Nagyvárad legelegánsabb czipőüzlete, hol óriási készletet tartunk mindentéle czipőárunkban.

Egységáraink: 10, 13, 17. és 22. kor.

Moskovits Farkas és Társa

czipő és csizmagyar részvénytársaság

NAGYVÁRAD. BÉMER-TÉRI FIOK.

TÁTRAY és TSA RT.

Vasöntöde és gépgyár. Nagyvárad, Össi-tér.

Elvállal: Épület és műlakatos munkákat, vízvezeték és csatornázási munkákat, gyárak teljes berendezését, közelműveket.

Gyárt: gazdasági gépeket és ekéket, magánjárókat és cementipari gépeket.

Biharvármegye legnagyobb gépjavitó műhelye.

Műszaki gépészmérnöki iroda.

Bumbera István

papi- és polgári szabó
NAGYVÁRAD, BÉMER-TÉR.

Ugy a helybeli mint a megyei főtiszteendő papság szállítója.

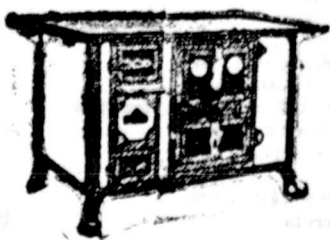
Helybeli és vidéki Telefon szám 869.

Uradalmak, gazdaságok, községek ha jó kútat akarnak, forduljanak:

Márkutz József

villanyerőre berendezett épület és diszműlakatos ipartelepéhez

NAGYVÁRAD, PÉRECES-UTCA 9. SZÁM.

Szép, tartós és jól főző

takarék tüzhelyek

és lakatos tömegárak állandó raktáron.

Drótkerítéseket a legjutányosabb áron készít.

Árjegyzék ingyen és bérmentve.

KAJÁRI ÖDÖN
ELECTROTECHNIKAI VÁLLALATA

NAGYVÁRAD
BEÖTHY ÖDÖN U. 46

Készít villamos világítási és erőátviteli, valamint csengő és házi telefon berendezéseket. A legjobb minőségű Dr. JUSTH-féle Wolframlámpák 2 korona 30 fillérért kaphatók.

Gazdasági és Iparbank Részvénytársaság, Nagyváradon.

Hirdetmény.

A «Gazdasági és Iparbank» nagyváradai részvénytársaság 1911. november 9-én tartott rendkívüli közgyűlésén elhatározta, hogy 2.100.000 korona részvénytőkéjét 1300 darab 700 korona névértékű új részvény kibocsátása által 3.010.000 koronára felemeli a következő módokat mellett:

1. A kibocsátandó 1300 db. új részvényből a régi részvényeseknek 500 darab bocsátatik rendelkezésére olyként, hogy minden hat darab régi részvény alapján egy darab új részvény vehető át. Hányadrészvények nem adatnak ki, ha azonban oly részvénybirtokos, kinek hatnál kevesebb részvénye van, átvételi jogát gyakorolni kívánná, úgy minden régi részvény után, egy, az átvételi jog gyakorlását tanúsító igazolvány adatik neki.

Ezen új kibocsátású részvények az 1912-ik év üzleteredményében a régi részvényekkel teljesen egyenlő mértékben részesednek.

2. A kibocsátási ár 800 korona, melyből 700

korona a részvénytőkét, 100 korona pedig a tartalékalapot illeti. Ezenfelül fizetendő a II. fokozatu bélyegilleték.

3. Az elővételi jog gyakorlásakor részvényenként 200 korona és a bélyegilleték fizetendő. A további befizetések egyszerre, vagy részletekben, de legkésőbb folyó év végéig teljesítendő.

A teljesített befizetések után a befizetés napjától folyó év végéig 5 százalék kamatot térítünk meg.

Felhívjuk ennélfogva mindazon részvényeseket, kik az ujonnan kibocsátandó részvényekre az elővételi jogot gyakorolni kívánják, hogy részvényeiket 1911. december 10-éig az intézet pénztáránál lebélyegzés végett mutassák be és az átveendő új részvényekre eső befizetéseket teljesítsék, mert ezen határidő letelte után az elővételi jog többé nem gyakorolható és az át nem vett részvények elhelyezése iránt az igazgatóság fog intézkedni.

Nagyvárad, 1911. november 9-én.

A Gazdasági és Iparbank Részvénytársaság Igazgatósága.

TARSOLY és RISZTÓ különlegességek vaskereskedésében
Nagyvárad, Rakoci-ut. Minden vasárnap kirakat kiállítás

Az Első Nagyváradi Mészhomokkő Téglagyár Részvénytársaság árajánlata 1000 darabonként:

közönséges (falazati) téglák . . . . . 35 — korona
homlokzati (vakolást nem igénylő) téglák . . . . . 37 — korona

A mészhomokkő téglák a művelt nyugati államoknak majdnem kizárólagos falépítési anyaga. Minden időben gyártható és olcsó téglák.

A homlokzati téglák a vakolást feleslegessé és így az építkezést még olcsóbbá teszi.

A minden újítással szemben észlelhető idegenkedés leküzdésére álljanak itt a helybeli hivatalos szakkörök véleményei:

A téglák alakja szép és szabályos, élei és lapjai oly pontosan vannak megdolgozva, hogy azokkal ugyiszólva tökéletes falazatot lehet előállítani.

Teherbíróssága nemcsak megfelel a helybeli agyagtégla teherbírósságának, hanem azokat messze túlhaladja.

Az anyag megmunkálása kitűnő, mert struktúrája egyenletes, tömör és a legtöbb idegen anyagoktól teljesen ment.

A téglából készült falazat rendkívül szép és jó, csak arra kellene a közönséget kioktatni, hogy teljesen hig habarcsot használjon, miután a téglák a habarcs vizét gyorsan magába szívja és így ha a habarcs nem elég hig, akkor nem marad a habarcs megkeményedéséhez szükséges vízmennyiség benne. Súlyt kellene fektetni arra is, hogy a habarcs ne legyen vastagabb 5 milliméternél, ami költség kiméleésből rendkívül fontos.

A laikus rendszerint kifogásolja azt is, hogy a téglák homloklapjai nagyon simák és így nem tartja a vakolatot. A homloklapokat durvára készíteni nem lehet a jelen gyártási mód mellett, de nem is szükséges, mert amint a Ritoók Zsigmond-utca meghosszabbításában most felépült háznál meggyőződtem, a vakolat kitűnően áll meg, ép úgy mint az agyagtéglából épült házaknál, csak hogy rá kellene mutatni arra, hogy a vakolandó falfelület előbb megnedvesítendő és csak 5 mm. vastag vakolatot szabad készíteni, ugyancsak hig habarcsból. Ez ismét rendkívül nagy megtakarítást jelent, mert agyagtéglánál a minimális vakolat 15 mm. szokott lenni.

Nagy előnye továbbá a mészhomokkő téglának, hogy alig egytized százaléka törik, holott az agyagtéglánál a törés 5 százalék közt váltakozik. Ennélfogva a falak tulnyomó részben egész téglából készülhetnek, ami azok teherbírósságát növeli.

Nagy fontossággal bír a mészhomok téglák falazatnak az az előnye, hogy igen gyorsan kiszárad és pedig nemcsak egészségi szempontból, hanem mivel a legtöbb esetben nincs módunkban a falazatot egy télen át kiszáradni hagyni, amint hogy azt minden épületnél tenni kellene.

Mindezeknél fogva én a mészhomok téglák használatát csak a legmelegebben ajánlhatom.

Nagyvárad, 1911. október hó 27.

May Sándor s. k.

M. Kir. Államépítészeti hivatali
kir. főmérnök.

A fent előadottakkal szakértői szempontból részemről is teljesen egyet értek s a mészhomok téglát kifogástalan jó építő anyagnak tartom.

Nagyvárad, 1911. október hó 28-án.

Köszeghy József s. k.

városi főmérnök.

Az előbbiekben ismertetett szakvéleményt magamévá teszem a gyártott téglát a követelményeknek megfelelően mindenben kifogástalannak találom. Ami a gyár berendezését illeti, az a modern technika jelen követelményeit mindenben kielégíti és az semmi kívánni valót nem hagy hátra. Azt a helyt gyártott gyártmányokkal szemben, tekintettel olcsóbb voltára is, a legszélesebb körben való felhasználásra a legmelegebben ajánlom.

Nagyvárad, 1911. október hó 28.

Pozsonyi László s. k.

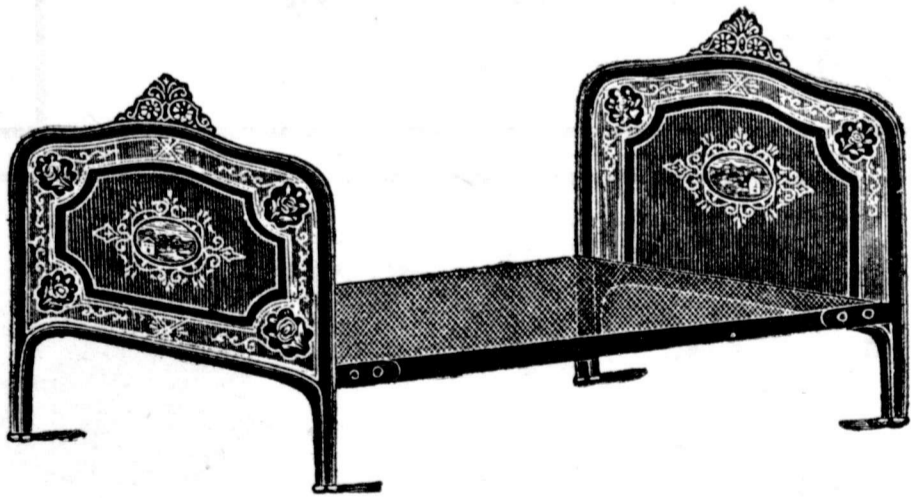
Kir. Ipari főfelügyelő.

Vas- és Rézipar r.-t. Nagyvárad

Telefon Gyártelep 1015.

Telefon Városi raktár.

Van szerencsénk a nagyérdemű közönség szives tudomására hozni, hogy a

Rákóczi-ut 13-ik szám alatt

Weiszlovits - palotában

vas- és rézbútor kiállításunkat

megkezdtek. Raktáron

tartunk a legszebb és legjobb kivitelű

árúkat. Eredeti gyári árban árusítjuk.

A szabadalmazott Éden-pamlag kizárólagos eladási helye!

A nagyérdemű közönség pártfogását kérve, a megtekintés vételkényszer nélkül
maradunk
Teljes tisztelettel

Vas- és rézipar R.-T.